

Genus *Forpus*, een taxonomisch overzicht

Door Dirk Van den Abeele
Ornitho-Genetics VZW
MUTAVI, Research & Advice Group

First published in 'De vogelwereld', monthly magazine from AOB Belgium in 2015
last updated: 9/6/2020

Downloaded from: <https://www.ogvzw.org/downloads-2/>

Met dank aan mijn vriend Heinz Schnitker, taxonomist uit Duitsland, voor het nazicht en zijn waardevolle toevoegingen / suggesties voor deze artikelen. Zonder zijn hulp zouden deze artikelen nooit zo compleet geweest zijn.

© Dirk Van den Abeele – Ornitho-Genetics VZW

Niet van deze uitgave mag overgenomen worden zonder de schriftelijke toestemming van de auteur.

E-mail: admin@ogvzw.org

© Dirk Van den Abeele

Inhoud

<i>Genus Forpus</i> , een taxonomisch overzicht	4
Het genus <i>Forpus</i>	4
Hedendaagse taxonomische indeling genus <i>Forpus</i>	5
Opbouw wetenschappelijke namen	6
Genus, soort en ondersoort	6
Taxonomie in een notendop	8
Plaats <i>Forpus</i> in het dierenrijk	10
Evolutie en verwantschap met andere soorten	10
<i>Forpus</i> in avicultuur	11
Bibliografie:	11
<i>Forpus passerinus</i> (Linnaeus) 1758	12
Broedgedrag in het wild	12
Beschrijving <i>Forpus passerinus</i>	13
Nominaat vorm: <i>Forpus passerinus passerinus</i> (Linnaeus, 1758)	13
<i>Forpus passerinus viridissimus</i> (Lafresnaye, 1848)	15
<i>Forpus passerinus cyanochlorus</i> (Schlegel, 1864)	15
<i>Forpus passerinus deliciosus</i> (Ridgway, 1888)	16
<i>Forpus passerinus cyanophanes</i> (Todd, 1915)	16
Status van <i>Forpus passerinus</i> in de wildbaan	17
<i>Forpus passerinus</i> in avicultuur	17
Bibliografie	17
<i>Forpus xanthopterygius</i> (Spix) 1824	19
Beschrijving <i>Forpus xanthopterygius</i>	19
Nominaatvorm: <i>Forpus xanthopterygius xanthopterygius</i> (Spix) 1824	20
<i>Forpus xanthopterygius flavescens</i> (Salvadori) 1891	21
<i>Forpus xanthopterygius flavissimus</i> Hellmayr 1929	21
Beschrijving	22
Habitat:	22
Genoom <i>Forpus xanthopterygius</i>	22
Bibliografie:	23
<i>Forpus coelestis</i> (Lesson) 1847	25
Beschrijving <i>Forpus coelestis</i>	25
De ontdekking van <i>Forpus coelestis</i>	25
Ondersoort?	26
<i>Forpus coelestis</i> in avicultuur	27
Bibliografie:	27

<i>Forpus modestus</i> (Cabanis) 1848.....	28
Beschrijving <i>Forpus modestus</i>	28
<i>Forpus modestus modestus</i> (Cabanis) 1848	28
<i>Forpus modestus sclateri</i> (Gray,GR) 1859	29
Naamverwarring.....	29
<i>Forpus modestus</i> in avicultuur.....	30
Bibliografie.....	30
<i>Forpus conspicillatus</i> (Lafresnaye) 1848.....	31
Beschrijving <i>Forpus conspicillatus</i>	31
Nominaatvorm: <i>Forpus conspicillatus conspicillatus</i> (Lafresnaye) 1848.....	31
Beschrijving nominaatvorm:.....	31
<i>Forpus conspicillatus cauae</i> (Chapman) 1915	32
<i>Forpus conspicillatus metae</i> Borrero & Hernandez 1961	33
<i>Forpus conspicillatus</i> in avicultuur.....	33
Bibliografie:	33
<i>Forpus cyanopygius</i> (Souancé) 1856	35
Beschrijving <i>Forpus cyanopygius</i>	35
Nominaatvorm: <i>Forpus cyanopygius cyanopygius</i> (Souance) 1856.....	35
<i>Forpus cyanopygius insularis</i> (Ridgway) 1888.....	36
<i>Forpus cyanopygius</i> in avicultuur	36
Bibliografie.....	37
<i>Forpus spengeli</i> (Hartlaub) 1885	38
<i>Forpus spengeli</i> in avicultuur.....	39
Bibliografie:	39
<i>Forpus xanthops</i> (Salvin) 1895.....	41
Beschrijving <i>Forpus xanthops</i>	41
Eerste beschrijving <i>Forpus xanthops</i>	42
<i>Forpus xanthops</i> in avicultuur	42
Bibliografie.....	43
<i>Forpus crassirostris</i> (Taczanowski) 1883	44
Habitat <i>Forpus crassirostris</i>	44
Bibliografie.....	45

Genus *Forpus*, een taxonomisch overzicht

De leden van het genus (geslacht) *Forpus* zijn zeker geen onbekenden voor vogelliefhebbers. Er zijn negen soorten en volgens de recentste taxonomische inzichten zouden er met de ondersoorten bij er 19 soorten zijn (Gill, F and D Donsker). Deze kleine papegaaitjes zijn overwegend groen gekleurd met felblauwe veervelden, en bij één soort, *Forpus xanthops*, hebben de mannetjes een geel gekleurd masker. Afhankelijk van de soort zijn ze tussen de 12 en 15 cm groot (Del Hoyo et al., 1997).

Hun natuurlijk habitat is verspreid over Mexico en het overgrote deel van Zuid-Amerika. Bijna alle soorten doen het gelukkig nog goed in de natuur, behalve *Forpus xanthops*, deze wordt de laatste jaren toch beschouwd als 'vulnerable' of 'kwetsbaar'. Met andere woorden een soort en bijhorend habitat dat toch met de grootste omzichtigheid moet behandeld worden. En ondanks de hoopvolle cijfers over *Forpus cyanopygius* komt er toch ook een extra waarschuwing voor deze soort, want deze dreigt immers het slachtoffer te worden van de illegale vogelvangst in Mexico. Volgens bepaalde auteurs zou door deze illegale vogelvangst de aanwezige populatie *Forpus cyanopygius* de laatste 10 jaar met 20 tot 30% verminderd zijn. (Cantu et al., 2007; Weston and Memon, 2009).

Het genus *Forpus*

Het was Friedrich Boie welke in 1858 in 'Journal für Ornithologie' de genusnaam *Forpus* introduceerde voor deze vogeltjes (Deutsche Ornithologen-Gesellschaft, 1857, p. 363). Over de betekenis van de naam *Forpus* zijn er heel wat theorieën. Eén ervan is dat het wel eens een afgeleide kan zijn van het Griekse phoreō, wat 'bezitten' betekent, en pous wat Grieks is voor 'voet'. Dat zou refereren naar de nogal handige tenen bij *Forpus passerinus*. Arthur Alfred Prestwich (1902 – 1987) dacht aan een afgeleide van het Latijnse profus wat dan weer naar de (korte) lengte van de staart zou refereren (Prestwich, 1963). Anderen dachten dan weer aan het Latijnse forpex (tang) wat op zijn beurt zou verwijzen naar de snavelvorm. U ziet het, er zijn meerdere theorieën, maar, ik vrees dat, waar Friedrich Boie precies naar refereerde, we waarschijnlijk nooit te weten zullen komen. De meeste taxonomisten achten het toch meest waarschijnlijk dat het een afleiding is van forpex omdat daar de stam forp- het meest duidelijk naar voren komt.

Friedrich Boie (1789-1870) was een Duitse naturalist. In zijn artikel in *Journal für Ornithologie* vermeldt hij dat met de invoering van het genus *Psittacula* nog niet alle problemen opgelost zijn om parkieten te klasseren en dat deze vogels er zeker niet thuishoren. En omdat Boie vond dat er zeker twee niet goed bij de rest pasten plaatste hij *Psittacus passerinus* (toen de naam voor de groenstuitdwergpapegaai) en *Psittacus rufirostris*

(een vroegere naam voor de Cubaparkiet die nu *euops* heet) onder een aparte genusnaam *Forpus*. Hij vermeldt er nog bij dat dat hij 'vogels, andere in het midden tussen deze twee staande *Conurus* (-soorten) met lichtgroen en blauw verenpak, toe zou willen voegen aan deze lijst.'

Daarmee was het genus *Forpus* geboren. Boie vermeldde in deze beschrijving eerst *Psittacus passerinus*. En om deze reden schreef Hellmayr dan in 1929 definitief dat *passerinus* de typerende soort was voor dit genus.

Wijdverspreid misverstand in de lage landen is dat het genus *Forpus* door Dr Heinrich Boie werd geïntroduceerd, maar dat klopt niet. Heinrich Boie (1794-1827) was de jongere broer van Friedrich Boie en deze beschreef ook enkele nieuwe soorten, maar hij overleed in 1827 aan de gevolgen van malaria terwijl hij op het eiland Java aan het werk was. Zoals u reeds kunnen lezen heeft werd de naam *Forpus* pas een goede dertig jaar later voorgesteld.

In de hobbywereld heeft men het meestal over de 'Forpussen' of af en toe ook over sperlingen of sperlingpapegaaien, een benaming welke afgeleid is van de Duitse naam Sperlingspapegaaien. In het Engels praat men over parrotlets en in het Frans over Toui, maar hier moet ik er dan volledigheidshalve aan toevoegen dat ze de naam Toui ook voor verschillende soorten van kleine papegaaitjes (b.v. van de geslachten *Brotogeris*, *Nannopsittaca* en *Touit*) gebruiken.

Hedendaagse taxonomische indeling genus *Forpus*

Als we de hedendaagse taxonomie bekijken dan geven de meeste taxonomen onderstaande lijst voor de leden van het genus *Forpus*:

Forpus (m.) Boie, F 1858

- *Forpus cyanopygius* (Souance) 1856
 - *Forpus cyanopygius cyanopygius* (Souance) 1856
 - *Forpus cyanopygius insularis* (Ridgway) 1888
- *Forpus passerinus* (Linnaeus) 1758
 - *Forpus passerinus cyanochlorus* (Schlegel) 1864
 - *Forpus passerinus cyanophanes* (Todd) 1915
 - *Forpus passerinus deliciosus* (Ridgway) 1888
 - *Forpus passerinus passerinus* (Linnaeus) 1758
 - *Forpus passerinus viridissimus* (Lafresnaye) 1848
- *Forpus spengeli* (Hartlaub) 1885
- *Forpus xanthopterygius* (Spix) 1824
 - *Forpus xanthopterygius flavescens* (Salvadori) 1891
 - *Forpus xanthopterygius flavissimus* Hellmayr 1929
 - *Forpus xanthopterygius xanthopterygius* (Spix) 1824
- *Forpus conspicillatus* (Lafresnaye) 1848
 - *Forpus conspicillatus cauae* (Chapman) 1915
 - *Forpus conspicillatus conspicillatus* (Lafresnaye) 1848
 - *Forpus conspicillatus metae* Borrero & Hernandez 1961
- *Forpus modestus* (Cabanis) 1848
 - *Forpus modestus modestus* (Cabanis) 1848
 - *Forpus modestus sclateri* (Gray, GR) 1859
- *Forpus coelestis* (Lesson) 1847
- *Forpus xanthops* (Salvin) 1895
- *Forpus crassirostris* (Taczanowski) 1883

Laat mij daar dan wel onmiddellijk aan toevoegen dat deze lijst zeker geen Evangelie is en wanneer nieuw onderzoek nieuwe inzichten verstrekt zijn we bijgevolg ook genooddaakt om deze lijst aan te passen. Dat is trouwens al een paar keer gebeurd.

Enkele concrete voorbeelden daarvan zijn onder andere:

Forpus cyanopygius pallidus (Brewster 1889) – is een blekere variant van de nominaatvorm, maar geen zelfstandige ondersoort.

Forpus xanthopterygius olallae Gyldenstolpe 1941 – verschilt niet voldoende van *F. x. crassirostris*.

Forpus coelestis lucidus (Ridgway) 1888 – is slechts een variatie en geen ondersoort.

Forpus sclateri sclateri (G. R. Gray) 1859 – omdat de naam *modestus* ouder is is *sclateri* niet meer de nominaatvorm, maar slechts een ondersoort van *modestus*.

Forpus sclateri eidos J. L. Peters 1937 – is een synoniem voor *F. modestus modestus*.

Forpus xanthopterygius crassirostris (Taczanowski) 1883 – werd zelfstandige soort

U zal merken dat in de lijst naast de soortnaam ook de naam van de auteur en de datum waarop de soort zijn naam kreeg vermeld is. Sommige auteursnamen staan tussen haakjes, andere weer niet. De reden waarom er soms haakjes om de auteursnamen staan, is om aan te geven dat de betreffende auteur deze soort, toen hij ze eerst beschreef, eigenlijk benoemde in een ander genus.

Opbouw wetenschappelijke namen

Zoals u in de lijst van de bestaande soorten kan zien bestaan deze vaak uit het Latijn of Grieks afgeleide wetenschappelijke namen uit twee of drie elementen. Het eerste deel van de naam geeft het genus aan. Alle vogels behoren dus tot het genus *Forpus*. Het tweede element van de naam vormt in combinatie met het eerste deel de soortnaam. *Forpus conspicillatus* is dus een soort. Als er binnen een soort nog ondersoorten zijn, worden die aangeduid met een derde element. Zo is *Forpus conspicillatus cauae* een ondersoort van *Forpus conspicillatus*. Als er geen twijfel mogelijk is over het geslacht dat besproken is, wordt in de literatuur vaak terugkerende geslachtsnamen afgekort om plaats te besparen: *Forpus conspicillatus* wordt dan *F. conspicillatus*. Als men de soortnamen afkort dan wordt *Forpus conspicillatus cauae* geschreven als *Forpus c. cauae* of *F. c. cauae*.

Tot mijn grote verbazing stel ik toch regelmatig vast dat het gebruik van de wetenschappelijke namen voor de vogelsoorten met voeten getreden wordt. Meestal zit de oorzaak in het feit dat teksten, van decennia geleden, gewoon gekopieerd worden en daarmee worden deze fouten dan ook steeds opnieuw gemaakt. De ene auteur schrijft alles in hoofdletters, weer anderen gebruiken een hoofdletter voor zowel de naam van het genus, de soort en de ondersoort, weer anderen gebruiken dan weer geen hoofdletters. Toch zijn de regels duidelijk:

- eerst komt de naam van het genus, dan de naam van de soort, dan de (eventuele) ondersoort vb: *Forpus conspicillatus cauae*
- de naam van het genus, wordt met een hoofdletter geschreven, de naam van de soort of ondersoort niet (Ik weet dat er verhaaltjes gaan dat als de soortnaam of

de naam van de ondersoort afkomstig is van een eigennaam dat dit een hoofdletter moet zijn, maar dat klopt niet)

- willen we evenwel alle elementen vermelden in de wetenschappelijke naam van een soort, dan wordt de naam van kingdom, phylum, subphylum, class, subclass, superorder, order, suborder, superfamily, family, subfamily en tribe ook met hoofdletter geschreven.
- deze wetenschappelijke namen worden bij geslacht, subgeslacht, soort en ondersoort altijd cursief (italics) geschreven of indien cursief niet mogelijk is, worden ze onderlijnt. Hogere taxa (b.v. family of subfamily) worden daarentegen niet cursief, maar normaal geschreven
- van wetenschappelijke namen is er geen meervoud vb: één *Forpus conspicillatus*, twee *Forpus conspicillatus*, één *Forpus coelestis*, twee *Forpus coelestis*
- in principe moet er geen lidwoord gebruikt worden bij deze wetenschappelijke namen
- om alles compleet te maken zou de naam van de persoon die het eerst de soort beschreef ook nog vermeld moeten worden, vb: *Forpus modestus sclateri* (Gray,GR) 1859, maar dat is geen absolute vereiste

Genus, soort en ondersoort

U ziet dat er bij deze onderverdelingen soorten en ondersoorten zijn. Zo hebben we als voorbeeld:

- *Forpus modestus* (Cabanis) 1848
 - *Forpus modestus modestus* (Cabanis) 1848
 - *Forpus modestus sclateri* (Gray,GR) 1859

Hier zien we dat we naast de nominaatvorm *Forpus modestus modestus* ook nog een ondersoort is *Forpus modestus sclateri*. Dan kunnen we ons hier de vraag gaan stellen wat eigenlijk genus, soorten en ondersoorten zijn?

Voor genus kunnen we stellen dat een genus een groep van verwante soorten is die één of meerdere gemeenschappelijke kenmerken

vertonen, waardoor we kunnen veronderstellen dat deze door de loop van de evolutie uit één bepaalde voorouder zijn geëvolueerd. Men spreekt ook van een geslacht maar men geeft toch de voorkeur aan genus (meervoud genera) omdat geslacht ook naar 'seks' kan verwijzen. Zoals u in vorige paragraaf hebt kunnen lezen hebt vormen de naam van het genus en de soort steeds een onderdeel van de wetenschappelijke naam van een soort.

Als we dan de definitie voor een soort erbij halen dan lezen we: 'alle individuen van een levend organisme die praktisch aan elkaar gelijk zijn en zich onderling kunnen voortplanten'. Dit lijkt allemaal vrij logisch maar als we dan de ondersoorten ernstig willen definiëren blijkt het niet zo eenvoudig te zijn. Ook het feit dat zelf verschillende soorten zich soms onderling kunnen voortplanten, zet maakt deze omschrijving wankel.

Dan moet men ook weten dat, zelfs binnen eenzelfde soort, alle leden steeds kleine onderlinge verschillen vertonen. Net zoals de mensen zijn alle vogels in de natuur toch wat verschillend van elkaar. De ene is wat groter, de andere wat kleiner, bij weer anderen is een bepaald veerveld wat groter of kleiner, wat minder fel gekleurd enz. Dit is wat men natuurlijke variatie noemt.

Je kan je ook voorstellen dat niet alle leden van een bepaalde soort samen op één plaats wonen. Meestal is het habitat van een soort verspreid over duizenden, zo niet honderdduizenden vierkante kilometers. Daardoor heeft een soort meestal verschillende populaties welke verspreid over het habitat wonen. Een populatie is dus een groep leden van een bepaalde soort, die in een aparte regio van het habitat voorkomen. Het kan dan ook gebeuren dat tijdens de loop der evolutie deze populaties toch afwijkende uiterlijke kenmerken gaan vertonen. Dit kan te wijden zijn aan verschillende leefomstandigheden (ander voedsel, afwijkende temperatuur enz.). Wanneer taxonomisten dan denken dat deze afwijkende kenmerken typerend zijn voor deze specifieke populatie, kunnen ze deze beschrijven als een ondersoort.

Regel is steeds dat de eerst beschreven soort als nominaatvorm geldt en de later beschreven vormen dan als ondersoort beschouwd worden.

Let op: het kan perfect zijn dat een bepaalde soort eigenlijk, genetisch en evolutionair gezien er eerst was, maar omdat ze later beschreven werd, toch als ondersoort beschouwd wordt.

Over het wel of niet gerechtvaardigd zijn van bepaalde ondersoorten bestaan er dan ook heel wat discussies. Eigenlijk moeten we ons daarbij de vraag durven stellen: wat is natuurlijke variatie binnen een soort en wat kan men als een apart ras kenmerk beschouwen? Persoonlijk heb ik er geen probleem mee om een bepaald kenmerk als typisch voor een ondersoort te beschouwen, maar dan enkele wanneer deze soort in een volledig apart en afgezonderd habitat leeft. Hier kunnen we min of meer met zekerheid vermoeden dat deze kenmerken wel min of meer genetisch vastliggen in deze populatie.

Maar niet zelden zien we dat leefgebieden van zogenaamde 'ondersoorten' gewoon aansluiten aan elkaar en dan stel ik mij eerlijk gezegd de vraag: waar begint de ene ondersoort en waar begint de andere? Er staan immers geen bordjes in deze habitats die de grenzen van elke leefgebied aangeven en de vogels leven daar dicht bij elkaar en kunnen dus onderling genen uitwisselen en zich voortplanten. Niet zelden zijn er hier dan ook heel veel vogels aanwezig die een mix van diverse kenmerken hebben en niet in de ene, noch de andere ondersoort passen. Ter info: wetenschappelijk wordt dit fenomeen van een geleidelijke overgang van één ondersoort naar een andere trouwens "cline" genoemd. Daarom geef ik er persoonlijk dan de voorkeur aan om deze kenmerken (wanneer het habitat van de soorten aan elkaar aansluiten) als natuurlijke variatie te beschouwen. Als we dan al weten dat veel van de beschreven verschillen tussen bepaalde ondersoorten eerder summier zijn en afhangen van iets meer of iets minder blauwe veren in bepaalde veervelden, dan stel ik mij eerlijk gezegd wel de vraag of die determinatie van een ondersoort wel gegrond is en of we misschien niet met een natuurlijke variatie te maken hebben. Maar goed, dat is mijn mening.

In avicultuur kunnen de discussies ook heel hoog opblazen over het wel of niet aanwezig zijn van sommige ondersoorten. Sommige fokkers zien in hun vogels kenmerken die neigen naar een bepaalde ondersoort en gaan dan op deze kenmerken selecteren om hun

'ondersoortkenmerk' te benadrukken in hun vogels, maar zijn dat dan wel ondersoorten? Toch iets om over na te denken. Trouwens voor de meeste wetenschappers gaat het enkel over de soort en gaan die zelden in detail als het over ondersoorten gaat. Dit is echt iets voor taxonomen.

Dan kan je je ten slotte afvragen hoe het komt dat men bepaalde populaties of kenmerken toch als ondersoort beschreven heeft? Ik denk dat we hier het antwoord kunnen vinden in het feit dat vroeger elke wetenschapper / ontdekkingsreiziger er toch van droomde om ooit eens een soort of ondersoort te kunnen beschrijven en de wens dan wel eens de vader van de gedachte kan zijn. Gelukkig kunnen we het laatste decennium al meer en meer terugvallen op DNA onderzoek dat taxonomen kan helpen in het oplossen van hun vragen daaromtrent. Waar men vroeger de soorten en ondersoorten vooral op basis van hun uiterlijk en verspreidingsgebieden gingen determineren, komt er nu het DNA onderzoek als verdere grote bron van kennis bij. Logisch dan ook dat nieuwe inzichten nieuwe theorieën tot gevolg hebben. Men moet toch durven aanpassen wil men iets verbeteren of corrigeren, of niet soms?

Taxonomie in een notendop

Ik geef toe dat taxonomie niet steeds even eenvoudig is, maar toch is het belangrijk dat we wat meer kennis hebben van deze materie. Het is zeker geen nieuwe wetenschap, want door de eeuwen heen hebben heel veel wetenschappers planten en dieren beschreven en geprobeerd, elk op hun manier en volgens hun opvattingen, om de soorten in te delen in bepaalde klassen en groepen. Het is dan ook normaal dat deze kennis, net als andere wetenschappen, door de loop der jaren sterk geëvolueerd is.

De eerste geschreven gegevens die daarover bekend zijn, waren afkomstig van Aristoteles. Deze Griekse wijsgeer leefde van 384 tot 322 voor Christus in Stagira. Hij probeerde, waarschijnlijk als één van de eersten, een systematische indeling van het dierenrijk te maken. Deze indeling was uiteraard gebaseerd op de toen bekende soorten en bijgevolg onnodig te stellen dat deze lijst dan ook door de eeuwen heen meermaals aangevuld en waar nodig aangepast is.

Maar dat was toen echter niet zo vanzelfsprekend als het lijkt. Elke nieuwe soort die ontdekt werd moest worden toegevoegd aan de bestaande lijsten, maar aangezien uitwisseling van gegevens toen niet zo eenvoudig was als vandaag de dag en, door gebrek aan duidelijke richtlijnen in deze materie, elke taxonomist zijn eigen manier van werken had, gebeurde het meermaals dat bepaalde soorten meerdere keren en onder verschillende namen beschreven werden. Zelfs vandaag de dag kan deze naamsverwarring van destijds ons nog parten spelen.

Er werden dan ook, door de loop van de geschiedenis, verschillende indelingen gemaakt en een groot aantal naamsystemen voorgesteld. Tal van organisaties en personen hebben, op hun beurt, dan pogingen ondernomen om een sluitend uniform naamsysteem te creëren welke solide genoeg is om naamsverwarring te voorkomen, maar meestal bleven deze pogingen onopgemerkt omdat ze onvoldoende onderbouwd waren en daardoor de nodige draagvlakken misten.

De eerste echte ernstige poging om regels en afspraken aangaande naamgeving voor soorten te maken werd ondernomen door Dhr. Strickland. Hugh Strickland (1811 – 1853) was een Engelse wetenschapper welke, samen met The British Association for the advancement of Science, – nieuwe en de toen reeds bestaande – regels en afspraken over taxonomie op papier zette (Strickland, 1840; Strickland and Science, 1878). Dank zij dit werk werd alles meer overzichtelijk. Deze voorstellen bleven gelukkig niet onopgemerkt en omdat Strickland het overgrote deel van het werk op zich nam, kregen deze regels later zijn naam: Strickland's rules of Strickland's code. Deze regels worden vandaag ook de prioriteitsregels in taxonomie genoemd en bevatten onder andere volgende basisafspraken:

- Bij een, door meerdere auteurs onafhankelijk van elkaar beschreven, soort telt alleen de eerst gepubliceerde naam – die aan de voorwaarden voldoet – als de geldige naam. Eén van die voorwaarden is dat het om een wetenschappelijke, (meestal in latijn, Grieks of gelatiniseerde) naam gaat die nog niet eerder gebruikt mag zijn.
- Wanneer een soort in een ander genus geplaatst wordt, blijft de soortnaam

ongewijzigd. Uitzondering is wel voor de eventueel de Latijnse uitgang, wanneer het grammaticale geslacht van het nieuwe genus verschilt van dat van het oude, dan dient deze aangepast te worden (vb: Lafresnaye beschreef in 1848 *Psittacula conspicillata*. Het grammaticale geslacht van *Psittacula* is vrouwelijk en daarom had de soortnaam in het Latijn ook een vrouwelijk achtervoegsel 'a': *conspicillata*. Wanneer tien jaar later deze soort onder het genus *Forpus* geplaatst werd, werd het *Forpus conspicillatus*. Het grammaticale geslacht van *Forpus* is immers mannelijk, dus moest de soortnaam ook aangepast worden. Opgelet: als er in dat nieuwe genus al een andere soort bestaat met die soortnaam, dan moet ook de soortnaam worden gewijzigd. Zijn er al één of meer alternatieve soortnamen beschikbaar van (een) andere auteur(s), dan komt de oudste daarvan het eerst in aanmerking.

- In taxonomische literatuur wordt vaak de naam van de beschrijvend auteur, met het jaartal van publicatie achter de naam gezet, vb: *Forpus conspicillatus metae* Borrero & Hernandez, 1961. Is de soort wel door die auteur beschreven maar is hij sindsdien naar een ander geslacht verhuisd, dan komt de naam van de auteur tussen haakjes te staan: *Forpus passerinus passerinus* (Linnaeus 1758).

Eens de basis gelegd volgden verschillende internationale congressen elkaar op. In 1889 werd in Parijs het eerste 'International Congress of Zoology' georganiseerd. Daar werd de basis gelegd van wat later 'The International Commission on Zoological Nomenclature' (ICZN) zou worden. In 1892, tijdens het tweede 'International Congress of Zoology', welk plaats vond in Moskou, werd beslist om de tiende uitgave van 'Systema Naturae', geschreven door de Zweedse geleerde Carl van Linné, en de bijhorende binominale nomenclatuur te erkennen als de basis voor de 'Zoological nomenclature' en dus ook als basis van de taxonomie (Dayrat, 2009).

Carl van Linné of Carolus Linnaeus (1707-1778) zoals wij hem ook noemen, studeerde geneeskunde en promoveerde in 1735 aan de toenmalige Universiteit van Harderwijk

(Nederland) in de geneeskunde op het proefschrift '*Hypothesis nova de februm intermittentium causa*'. Daarna ging hij als wetenschapper aan de slag in Leiden. Hetzelfde jaar publiceerde hij de eerste uitgave van *Systema Naturae* waarin hij de natuur in drie rijken verdeelde (stenen-, planten- en dierenrijk).

In zijn tiende uitgave van deze *Systema Naturae per Regna Tria Naturae, Secundum Classes, Ordines, Genera, Species, Cum Characteribus, Differentiis, Synonymis, Locis* (vertaald: het systeem van de natuur door de drie rijken van de natuur, volgens de Classes, Ordes, Geslachten, Soorten, met kenmerken, verschillen, synoniemen en plaatsen) uit 1758 was hij de eerste die de binominale methode (Elke soort werd in dat boek door hem omschreven met een geslachtsnaam en een soortnaam) gebruikte voor levende organismen. Het is dus de 10^e oplage van zijn werk *Systema Naturae* ('systeem van de natuur') uit 1758 dat nu nog dienst als basis voor de huidige indeling.

De algemene indeling van het dierenrijk volgens Linnaeus was als volgt: vier klassen met rood bloed (de eerste vier) en twee klassen met wit bloed (de laatste twee):

Klasse I: zoogdieren (Mammalia)

Klasse II: vogels (Aves)

Klasse III: amfibieën (Amphibia)

Klasse IV: vissen (Pisces)

Klasse V: insecten (Insecta of Hexapoda)

Klasse VI: wormen (Vermes)

Bij vogels [Aves] had Linnaeus ook een onderverdeling voor papegaaiachtige die hij *Psittacus* noemde. *Psittacus* is een afgeleide van het Griekse psittacos wat papegaaai betekent. Alle parkieten of papegaaien werden toen door hem bijgevolg onder het genus *Psittacus* geplaatst. Uitgerekend in deze tiende uitgave vinden we de eerste, door ICZN, officieel aanvaarde beschrijving en classificatie van een lid van het genus *Forpus*: *Forpus passerinus*, uiteraard onder de toen geldende naam: *Psittacus passerinus*

Door deze beslissing van International Congress of Zoology' betekende het dat soortnamen van voor 1758 kwamen te vervallen, idem aan soortnamen van na 1758 soortnamen die niet aan de gestelde eisen voldeden. Vanaf toen waren er duidelijke richtlijnen en kon men eindelijk schoon schip maken.

Sindsdien is het nog steeds zo dat 'The International Commission on Zoological Nomenclature' (ICZN) wereldwijd als adviseur optreedt en toeziet op het correct gebruik van wetenschappelijke namen voor organismen. Deze organisatie is gevestigd in Londen en bestaat momenteel uit 28 leden (voornamelijk taxonomen) uit 20 verschillende landen. Hun richtlijnen worden gepubliceerd in 'The International Code of Zoological Nomenclature'. (Ride, 1999)

Tot op heden zijn er al vier congressen geweest, het laatste dateert van voor de eeuwwisseling. De afspraken welke daar toen gemaakt zijn tijdens deze vierde editie gingen op 1 januari 2000 in werking.

Plaats *Forpus* in het dierenrijk

Alle levende wezen zijn ingedeeld in diverse groepen, klassen, enz. Laat me er wel eerst aan toevoegen dat deze indelingen kunnen afwijken van wetenschapper tot wetenschapper en dat deze materie, zoals alles in de wetenschap, regelmatig aangepast kan worden. Men start met de eerste groep / indeling welke men 'domein' of in het Latijn 'Imperium' noemen. Deze eerste indeling heeft het meestal over Eukaryota (wezens met cellen met een celkern), Prokaryota (wezens met cellen zonder celkern), Achaea (bepaalde vlinders) en Bacteria (bacteriën). Het zal u duidelijk zijn dat *Forpus* bij Eukaryota worden ingedeeld.

Daarna krijgen we bij Eukaryota een onderverdeling die ze 'Rijk' of in het Latijn 'Regnum' noemen. Hier hebben de onderverdeling Animalia (dieren), Fungi (schimmels), Plantae (planten) en recent werd ook Chromista geïntroduceerd. Deze Chromista bevatten onder andere bepaalde algensoorten. Voor *Forpus* is hier de onderverdeling uiteraard Animalia.

Zo kan men verder blijven onderverdelen en daarin vinden we bv opnieuw volgende indeling welke we klasse of in het Latijn 'Classis' noemen: Protozoa (vissen), Amphibia (amfibieën en reptielen), Aves (vogels), Mammalia (zoogdieren), Insecta (insecten) en Vermes (de rest). Onnodig te stellen dat *Forpus* hier dan valt onder Aves.

Binnen Aves zijn er opnieuw verder onderverdelingen. Deze onderverdeling bevat bij de meeste taxonomen 28 Ordes (Latijn Ordo) en

één ervan is Psittaciformes (Papegaaiachtige). Binnen deze Psittaciformes vinden we drie families (Latijn Familia): Strigopidae (Nieuw Zeelandse papegaaien), Cacatuidae (Kakatoes) en Psittacidae (papegaaien). *Forpus* valt overduidelijk binnen de laatste groep en deze familie wordt dan, afhankelijk van auteur tot auteur, eventueel nog eens opgesplitst in wat ze superfamily, subfamily, tak, subtak en infra tak noemen. Zo plaatst men *Forpus* soms ook in de Superfamily Psittacoidea (JOSEPH et al., 2012) en George Robert Gray stelde in 1840 voor om ook nog een subfamilie Arinae gebruiken voor *Forpus* (Gray, 1841, p. 51). In 1962 door Brereton tijdens het dertiende International Ornithological Congress voorgesteld om het genus *Forpus* nog verder onder te verdelen in een aparte tak: Forpini (Sibley et al., 1963, p. 509) en zo komt men dan uiteindelijk tot de indeling genus. Een genus op zijn beurt bevat dan één of meerdere soorten en eventuele ondersoorten.

Voor *Forpus* is dat dan:

Class:	Aves
Order:	Psittaciformes
Superfamily:	Psittacoidea
Family:	Psittacidae
Subfamily:	Arinae
Tribe	Forpini
Genus:	<i>Forpus</i>

Evolutie en verwantschap met andere soorten

Forpus is onderverdeeld in wat ze 'The Neotropical Species' noemen. De groep neotropical species omvat eigenlijk alle papegaaien uit zuid en noord Amerika en omliggende eilanden. Dus dat zijn heel wat soorten. Ze allemaal opnoemen zou zinloos zijn, feit is dat *Forpus* wel één van de kleinste soorten zijn. De naam neotropical hebben ze eigenlijk te danken aan het feit dat men destijds het Amerikaanse continent als 'de nieuwe wereld' beschouwden. Sommige Nederlandse auteurs spreken van neotropische soorten of nieuwewereldsoorten, ikzelf geef de voorkeur om in mijn artikelen de Engelse term te gebruiken.

Over het ontstaan van dit genus en de familiebanden met andere neotropical soorten

zijn we nog lang niet uitgepraat. Het is pas het laatste decennium dat er sporadisch genetisch onderzoek gebeurt naar deze soorten. Besef wel dat deze onderzoeken nog heel beperkt en gefocust op enkele genen zijn. Maar het geeft ons toch al een goed beeld van relaties tussen bepaalde soorten. Zo weten we, dank zij deze onderzoeken, dat het genus *Forpus* ongeveer een 6 à 7 miljoen jaar geleden moet zijn ontstaan. *Forpus modestus* zou de oudste soort zijn in het genus en *Forpus passerinus* de jongste. (Smith et al., 2013)

Uiteraard kunnen meningen en opvattingen verschillen, maar we zullen nu in elk geval toch meer en correctere info ter beschikking hebben dan vroeger, wanneer men enkel op zicht deze soorten probeerde te klasseren.

Forpus in avicultuur

Hoewel deze Zuid-Amerikaanse dwergpapegaaien

bij hobbyfokkers in Europa wel niet zo populair zijn als hun Afrikaanse tegenhangers [*Genus Agapornis*], kunnen we toch gerust stellen dat heel wat vogelliefhebbers hun hart verpand hebben aan deze vogeltjes. Sommige van deze soorten zijn dan ook al jaren aanwezig in avicultuur. Maar wie denkt dat we daardoor al een goed inzicht hebben in de aanwezige soorten en ondersoorten, moet ik helaas teleurstellen. Over welke soorten en/of ondersoorten dan precies aanwezig zijn in avicultuur wordt nog heel wat gediscuteerd. Naar aanleiding van deze artikelenreeks heb ik contact opgenomen met een aantal Belgische, Nederlandse en Duitse fokkers en zoals u reeds kan vermoeden heeft iedereen hier ook zijn eigen kijk op de zaken. Wij gaan hierover dan ook geen uitspraken doen, maar ons enkel beperken tot een overzicht geven van de taxonomische kennis van het moment.

Bibliografie:

- Cantu, J.C.G., Saldana, M.E.S., Grosselet, M., Gamez, J.S., 2007. The illegal parrot trade in Mexico: a comprehensive assessment. Mex. Wash. DC Def. Wildl.*
- Dayrat, B., 2009. 17 Celebrating 250 Dynamic Years of Nomenclatural Debates. Syst. Naturae 250 Linnaean Ark 185.*
- Del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Cabot, J., 1997. Handbook of the birds of the world.*
- Deutsche Ornithologen-Gesellschaft, 1857. Journal für Ornithologie : Zeitschrift der Deutschen Ornithologen-Gesellschaft. Berlin : Friedlander.*
- Gill, F and D Donsker (Eds). 2019. IOC World Bird List (v 9.1). Doi 10.14344/IOC.ML.9.1.*
- Ride, W.D., 1999. International code of zoological nomenclature. International Trust for Zoological Nomenclature History Museum.*
- Sibley, C.G., Hickey, J.J., Hickey, M.B., 1963. Proceedings of the XIIIth International Ornithological Congress, Ithaca, 17-24 June 1962. American Ornithologists Union.*
- Smith, B.T., Ribas, C.C., Whitney, B.M., Hernández-baños, B.E., Klicka, J., 2013. Identifying biases at different spatial and temporal scales of diversification: a case study in the Neotropical parrotlet genus *Forpus*. Mol. Ecol. 22, 483–494.*
- Strickland, 1840. Strickland Code of Zoological Nomenclature.*
- Strickland, H.E., Science, B.A. for the A. of, 1878. Rules for zoological nomenclature. J. Murray.*
- Weston, M.K., Memon, M.A., 2009. The illegal parrot trade in Latin America and its consequences to parrot nutrition, health and conservation. Bird Popul. 9, 76–83.*

Forpus passerinus (Linnaeus) 1758

Het leefgebied van *Forpus passerinus* is heel uitgestrekt en omvat volgens de laatste inzichten meer dan één miljoen vierkante kilometer. We vinden deze vogels in het noordoosten van Zuid-Amerika waar hun habitat verspreid is over een deel van Colombia, Venezuela, Guyana, Suriname, Frans Guyana, Brazilië en op een aantal eilanden in de buurt: Aruba, Bonaire, Sint Eustatius, Saba, Kaaiman eilanden, Curaçao, Sint Maarten, Trinidad en Tobago. Er vliegen ook *Forpus passerinus* rond op Jamaica en Aruba, maar van deze vogels zijn we zeker dat het geen inheemse *Forpus* zijn en we met geïntroduceerde vogels te maken hebben. (Banks et al., 2004; Sibley and Monroe, 1990; Stotz et al., 1996)

Forpus passerinus leeft daar zowel in typische subtropische wouden en graslanden, maar komt ook voor in dorpen en steden. Deze vogels voeden zich in het wild hoofdzakelijk met graszaden, bloesems van bomen en struiken, bessen en fruit (Del Hoyo et al., 1997; Pacheco et al., 2004).

Broedgedrag in het wild

In 2008 presenteerde Steve Beissinger zijn bevindingen over het broedgedrag van *Forpus passerinus* na 19 jaar monitoring van 2500 nesten en de studie van het gedrag van meer dan 7500 vogels (Beissinger, 2008; BEISSINGER et al., 1998; Budden and Beissinger, 2009; Pacheco et al., 2010; Siegel et al., 1999; SIEGEL et al., 1999). Steve R. Beissinger is Professor in Conservation Biology en is verbonden aan het Departement Wildlife Biology van de Universiteit Berkeley in Californië, USA. Deze studies startten in 1989 en vonden plaats in de grasvlakten van Los Llanos in Venezuela. Los Llanos is een grasvlakte die gelegen is, langs de Orinoco rivier in Venezuela en Colombo, ten oosten van het Andesgebergte. Dit habitat wordt bewoond door de ondersoort *Forpus passerinus viridissimus*. In dit gebied zijn er periodes van grote droogte en periodes van overvloedige regens. Vanaf mei tot oktober is er heel wat regen en tijdens de maand mei overstroomden deze gebieden regelmatig. Het grasland verandert daardoor tijdelijk in moerassen. Het droge seizoen loopt van december tot maart. We zien dat deze vogels broeden in het regenseizoen tussen juni en november. Logisch eigenlijk want tijdens deze periodes is immers het meeste voedsel voorradig. De vogels broeden in nesten in boomholtes en sommige onderzoekers maken ook meldingen dat *Forpus passerinus* in 'arboreal termitaria' (ofwel termietenheuvels in bomen) broeden. Daar zouden ze zelf nestholtes in uitgraven (Belcher and Smooker, 1936).

Het onderzoek bracht ook aan het licht dat de meeste koppels amper één of twee broedseizoenen bij elkaar blijven en dat niet alle

paren elk seizoen een nest groot brengt. Om de vogels goed te kunnen monitoren werden door de onderzoekers artificiële nestkasten - PVC buizen van ongeveer 1 meter diep - tegen afsluitingen opgehangen (Beissinger and Bucher, 1992). Ondanks het feit dat de nestopening vrij dicht tegen de grond was en pvc buizen nu niet direct natuurlijk ogen, werden deze nestkasten door de vogels toch zonder problemen in gebruik genomen. De bodem werd bedekt met een laag zaagsel en aan de binnenkant van de buis was over de volledige hoogte ruwe stof aangebracht welke de vogels konden gebruiken om naar boven te klimmen. Zowel de bodem als het deksel van de nestkast kon verwijderd worden, wat nestcontrole eenvoudig maakte.

De gemonitorde vogels tijdens deze onderzoeken hadden een gemiddelde van 7 eieren per nest. Deze eieren worden gelegd over een periode van 7 tot 16 dagen wat impliceert dat de periode tussen twee eieren kan variëren van 24 tot 48 uur. Een detail dat reeds lang in avicultuur was opgemerkt, maar waar niet onmiddellijk een verklaring voor is. Nesten van 10 eieren zijn ook geen uitzondering. De vogels broeden tussen de 18 en 22 dagen vooraleer het eerste jong geboren wordt en de jongen verlaten na 28 tot 35 dagen het nest. Ongeveer 78% van de broedkoppels starten met een tweede nest met een tussenperiode van ongeveer 1 tot 3 weken nadat het laatst jong is uitgevlogen. Interessant detail is dat een klein percentage van de vogels een andere broedpartner nam voor de tweede nest (Waltman and Beissinger, 1992).

Beschrijving *Forpus passerinus*

Forpus passerinus is ongeveer 12 tot 13 cm groot, weegt tussen 20 en 36 gram en is overwegend groen van kleur.

Mannen: Voorhoofd, wangen, rug en stuit, zijn iets lichter groen gekleurd, maar de stuit kan bij sommige ondersoorten soms ook een blauwe was vertonen. De primaire vleugeldekveren zijn donkerblauw, de secundaire blauw. Rand vleugelbocht is blauw, de ondervleugeldekveren donkerblauw. De slagpennen zijn overwegend groen. Poten zijn vleeskleurig, nagels hoornkleurig. Bij de poppen is er op het voorhoofd een gele was en zijn de blauwe veervelden groen. (Del Hoyo et al., 1997; Forshaw and Knight, 2006)

Er zijn bij *Forpus passerinus* vijf ondersoorten gekend:

- *Forpus passerinus passerinus* (Linnaeus, 1758), nominaatvorm, groenstuit dwergpapegaai
- *Forpus passerinus viridissimus* (Lafresnaye, 1848) Venezolaanse groenstuit dwergpapegaai
- *Forpus passerinus cyanochlorus* (Schlegel, 1864) Roraima groenstuit dwergpapegaai
- *Forpus passerinus deliciosus* (Ridgway, 1888) prachtgroenstuit dwergpapegaai
- *Forpus passerinus cyanophanes* (Todd, 1915) Rio Hacha groenstuit dwergpapegaai

Nominaat vorm: *Forpus passerinus passerinus* (Linnaeus, 1758)

Nederlandse benaming: groenstuitdwergpapegaai

Wie er als eerste komen opdagen is met *Forpus passerinus* of wie als westerling de soort daadwerkelijk ontdekt heeft is een raadsel, laat staan dat we weten waar deze vogels het eerst gezien zijn en eerlijk gezegd, ik denk ook niet dat we dat ooit te weten zullen komen. U moet immers weten dat in 15de eeuw tijdens de ontdekking van Amerika er amper geschreven verslagen waren, laat staan dat alle verzamelde gegevens correct werden bijgehouden en er zeker geen GPS was om de juiste coördinaten vast te leggen. De ontdekkingsreizigers van toen werkten in opdracht van regeringen. Deze

ontdekkingsreizigers, zelf meer avonturier dan onderzoeker, waren dan, naast onder andere cartografen die de nieuwe ontgonnen gebieden in kaart moesten brengen, ook vergezeld door naturalisten. Dat waren biologen 'avant la lettre' die zoveel mogelijk informatie moesten verzamelen over de natuurlijke rijkdommen van het nieuwe gebied. Naast goud, zilver en andere rijkdommen ging hun interesse ook uit naar de aanwezige fauna en flora. Daarom werd op zoveel mogelijk dieren jacht gemaakt, met als doel ze te beschrijven, te catalogiseren en ze voor onderzoek en/of verkoop naar hun thuisland te sturen. Het was om die reden dat de naturalisten ook vergezeld waren door taxidermisten of dat ze zelf bedreven waren in het conserveren en opzetten van dieren. Vissen en andere reptielen werden in tonnen met pekel bewaard, maar vogels en kleine zoogdieren werden meestal opgezet. Op die manier konden ze dan goed bewaard worden. Naast wat kleine beschrijvingen en informatie over de vindplaats werden er af en toe ook tekeningen gemaakt, maar dat was helaas eerder uitzondering dan regel.

De vrachten met naturalia werden, als de mogelijkheid zich voordeed, naar het thuisland gestuurd. Daar werden of de opgezette dieren verkocht, – het was toen immers heel trendy om een aantal opgezette dieren in huis te halen -, of ze werden door de opdrachtgevers (meestal een regering) aan hun nationale musea geschonken waar ze tentoongesteld werden voor het grote publiek en ze deze door wetenschappers lieten onderzoeken.

Deze wetenschappers gingen dan de nieuwe exemplaren vergelijken met de reeds ontdekte soorten en als bleek dat, volgens de hen beschikbare info, deze dieren nog nooit beschreven waren, hadden zij de eer en het genoegen om deze soorten te beschrijven, hen een naam te geven en uit te zoeken bij welk genus ze pasten. Daarbij werd dan ook een type exemplaar voor de nieuwe soort aangeduid. Dat type exemplaar is de enige referentie over hoe de soort eruitziet en het is dan ook vanzelfsprekend dat dit type exemplaar steeds moet bewaard worden in een museum. Bij deze beschrijving wordt het nummer van het type exemplaar dan ook meestal vermeld. In geval van twijfel kan dat type exemplaar steeds bekeken worden.

Het was Carolus Linnaeus die de eerste officieel wetenschappelijke aanvaarde beschrijving van *Forpus passerinus passerinus* maakte, maar het is goed om weten dat hij waarschijnlijk niet de eerste wetenschapper was die melding maakte van deze vogels.

Volgens sommige onderzoekers zou de eerste melding die hoogstwaarschijnlijk over *Forpus passerinus* gaat van de hand van Markgraf zijn. Georg Markgraf (1610 – 1644) was een Duitse wetenschapper welke tussen 1638 en 1644 werkte in wat toen beschouwd werd als Nederlands Brazilië (nu oostkust van Brazilië). Hij maakte in zijn nota's melding van een soort die hijzelf 'Tui-ete' noemde. Vier jaar na zijn dood, in 1648, publiceerde Johannes de Laet (1581 – 1649), een Nederlands geograaf en vriend van Georg Markgraf deze notities en dus ook de beschrijving van 'Tui-ete' in het boek *Historiae rerum naturalium Brasiliae*. Ikzelf sta niet achter deze stelling, alleen al omdat het deel dat toen Nederlands Brazilië was, zeker niet het leefgebied van *Forpus passerinus* is. Uiteraard belet niet dat hij deze balgen gewoon van een handelaar kocht, maar daar is niet genoeg info over beschikbaar.

110 Jaar later, in 1758, maakte de Engelse ornitholoog Georges Edwards, (1694 - 1773) in zijn driedelig 'Gleanings of Natural History' ook melding van deze vogels, maar hij noemde ze 'Least green and blue parraquet'. Volgens sommigen ook een mogelijke vermelding naar een ondersoort van *Forpus passerinus*. Hij vermeldde dat de balg welke hij voor de beschrijving gebruikte eigendom was van ene mijnheer John Millan. Die had het exemplaar gekocht van het toen reeds opgedoekte 'Duke of Richmonds Museum'. Leuk detail: Het exemplaar werd bewaard in wat ze toen 'wine spirit' of wijnalcohol noemden. De auteur schrijft dat hij de balg meenam naar huis om hem daar eerst te drogen voordat hij hem kon na tekenen. Hij vermeldde er ook nog bij dat niemand enig idee had van die vogels vandaan kwamen. Gezien de duidelijke vermelding in de tekst dat de vogel een blauwe was over de stuit heeft en deze blauwe stuit ook te zien is op de bijgevoegde tekening in het boek, zou ik deze vogel eerder als *Forpus passerinus deliciosus* of *Forpus passerinus viridissimus* determineren

Hetzelfde jaar beschreef Linnaeus dan ook een vogel welke hij op zijn beurt *Psittacus passerinus*

noemde. Deze beschrijving werd later door taxonomisten als de officiële beschrijving van *Forpus passerinus* erkend.

Toch vinden we maar een paar regeltjes onder de titel *Psittacus passerinus* op pagina 103 van Linnaeus zijn tiende editie van 'Systema Naturae'. Ik geef hier letterlijk de Latijnse beschrijving, (toen was het regel dat deze wetenschappelijke teksten in het Latijn werden opgesteld).

Pafferinus – 37

P. brachyurus luteo virens, macula alarum alisque fubtus cæruleis. Muf. Ad. Fr. 1. p. 14.

Habitat in America. Magnitudo Pafferis. Remiges fubtus & teEtrices alarum primariæ cærulea.

Vrij vertaald betekent dit zoveel als vogel met korte staart, geelgroene veren, vlekken op de vleugels en op de ondervleugels blauw. Leeft in Amerika. Heeft de grootte van een mus. Slagpennen aan de onderkant en primaire vleugeldekveren hemelsblauw.

U merkt dat het habitat van de vogel wel heel ruim beschreven is want Linnaeus vermeldde hier als leefgebied Amerika. Iets wat toen ook heel normaal was, men had het toen eenvoudigweg over de 'nieuwe wereld' of Amerika. Waar de beschreven vogels precies vandaan kwamen was toen een groot vraagteken.

Door de beslissing van het 'International Congress of Zoology' uit 1892, die stelt dat deze tiende uitgave van 'Systema Naturae', als basis dient voor de naamgeving, is deze beschrijving van *Psittacus passerinus* dan ook de oudste beschrijving van *Forpus passerinus* met een wetenschappelijke naam en daarom geldig voor de hedendaagse taxonomie. *Passerinus* is Latijn betekent 'als een mus'.

Omdat er daarna ook nog ondersoorten gedetermineerd zijn en deze soort als eerste beschreven werd, werd het later *Forpus passerinus passerinus*, deze dubbele vermelding van *passerinus* om aan te tonen dat het de nominaatvorm is.

Forpus passerinus passerinus is ongeveer 12 cm groot en overwegend groen gekleurd. Mannen hebben een grijze was in de nek en op het achterhoofd. De secundaire vleugeldekveren zijn lichtblauw, aan de buitenzijde zijn deze dan eerder

violetblauw, net als de primaire bovendekveren. De ondervleugeldekveren zijn violetblauw onderaan overgaand naar groen. De snavel is hoornkleurig, de iris van het oog is bruin, de tenen en poten zijn huidkleurig (vleeskleurig). Bij de poppen zijn deze blauwe en violetblauwe veervelden vervangen door groene veren en de pop heeft een gele schijn over het groene voorhoofd.

Het verspreidingsgebied van *Forpus p. passerinus* beslaat een deel van Guyana, Frans-Guyana en Suriname.

Forpus passerinus viridissimus (Lafresnaye, 1848)

Venezolaanse groenstuit dwergpapegaaï

Zoals we in de titel al kunnen merken staat de naam van de auteur welke deze soort beschreef tussen haakjes en dat betekent dat Lafresnaye deze soort in 1848 beschreef onder een andere genusnaam. Frédéric de Lafresnaye (1783-1861), of eigenlijk moeten we Baron Frédéric Armand André de Lafresnaye schrijven, was een Franse edelman en ornitholoog. Lafresnaye verzamelde door de loop van zijn leven meer dan 8000 balgen van vogels en beschreef een aantal nieuwe soorten. In de elfde editie van '*Revue Zoologique, par la Société Cuvierienne...Journal mensuel publié sous la direction de M. F. E. Guérin-Ménéville*' beschreef hij deze vogels als *Psittacula viridissima*. Hij vermeldde in zijn beschrijving dat de vogel die hij beschreef afkomstig was uit de omgeving van Caracas, Venezuela. Een zeker Mr. Salé had dit opgezet exemplaar naar zijn moeder gestuurd en vandaar was de balg bij de Lafresnaye beland.

Toen Boie tien jaar later het genus *Forpus* determineerde werd het *Forpus passerinus viridissimus*. *Viridissimus* betekent zoveel als 'meer groen of groener'. Prettig detail in hetzelfde boek en hoofdstuk beschreef Frédéric Lafresnaye ook *Forpus conspicillatus*.

Zoals de naam al aangeeft, zijn bij deze *F.p.viridissimus*, de mannen donkerder groen gekleurd in het masker, de kop en achterhoofd dan de nominaatvorm. De blauwe veervelden zouden beperkter zijn en veel lichter gekleurd. Volgens onderzoekers in de wildbaan zouden de

blauwe veervelden bij deze vogels onderling toch grote verschillen vertonen, dat naar gelang de streek waar ze voorkomen. Poppen zijn identiek aan poppen van de nominaatvorm.

We vinden *F.p.viridissimus* in Trinidad, Venezuela en het noordoosten van Colombia. De soort werd geïntroduceerd op de eilanden Curaçao, Nederlandse Antillen en Tobago. En naar alle waarschijnlijkheid ook in Jamaica en Barbados, maar hierover lopen de meningen van de onderzoekers uiteen.

Forpus passerinus cyanochlorus (Schlegel, 1864)

Roraima groenstuit dwergpapegaaï

Forpus passerinus cyanochlorus werd in 1864 door Hermann Schlegel vermeld in boek 3 van *Muséum d'histoire naturelle des Pays-Bas*. Deze veertien delige boekenreeks (is eigenlijk een verzameling van diverse catalogi) werd tussen 1862 en 1880 gepubliceerd en Schlegel beschreef daarin alle aanwezige dieren/balgen in het Rijksmuseum van Leiden Nederland (nu Naturalis). Hermann Schlegel (1804 - 1884) was een Duitse ornitholoog die het grootste deel van zijn leven werkzaam was in Leiden.

Schlegel zelf noemde, net als de Duitse naturalist Heinrich Kuhl (1797 – 1821), deze vogel *Psittaculus sancti thomae* en vermeldde in deze catalogus dat de betreffende balg afkomstig was uit de streek van het fort van Rio Branco in wat toen Portugees Guyana was (nu Guyana). De vogel was daar gevangen op 28 december 1931 en was eigendom van het Museum van Wenen. Deze schonken in 1864 de balg aan het museum in Leiden. Schlegel vermeldde er eveneens bij dat ze in Wenen deze vogel *Psittacula cyanochlora* noemden.

Toen men in 1892, tijdens het tweede 'International Congress of Zoology', in Moskou besliste om de tiende uitgave van '*Systema Naturae*', als beginpunt te gebruiken voor de wetenschappelijke namen was de naam *Psittaculus sancti thomae* niet geldig. Kuhl had deze *Psittacula sancti-thomae* in 1820 beschreven en dat was gebaseerd op *Psittacus st. Thoma*, een vogel welke voorkomt op het eiland Sint Thomas, en welke door Statius Mueller in 1776 reeds

beschreven was. Taxonomisten moesten toeven dat het een '*nomen dubium*' of een twijfelachtige naam was aangezien deze vogels zeker niet op dat eiland voorkomen. Daarom werd de afspraak gevolgd dat de eerste naam die aan de normen voldoet dient gebruikt te worden. Dat was dan *cyanochlora*. Doordat Boie voor deze vogels een apart genus had voorgesteld werd het toen *Forpus passerinus cyanochlorus*. U merkt dat ook hier het grammaticale geslacht van de naam werd aangepast. *Cyanochlora* / *cyanochlorus* is een afgeleide van het Griekse kuanos: donker blauw en khlōros: green. De Nederlandse naam: Roraima dwergpapegaai verwijst naar de Roraima een (tafel)berg in het grensgebied van noord Brazilië, Venezuela en Guyana. Het is dan ook in deze streek dat we deze vogels hoofdzakelijk aantreffen.

In tegenstelling tot de andere ondersoorten zijn hier de mannen bijna identiek gekleurd als de nominaatvorm, het is de kleur van de poppen die afwijkt. Deze zijn veel meer geelgroen gekleurd dan de nominaatvorm. Van de mannen wordt gesteld dat de blauwe veervelden veel meer donkerblauw violet zouden zijn dan de nominaatvorm, maar sommige taxonomen trekken deze donkerblauwe kleur als specifiek kenmerk in twijfel. De balgen welke ik gezien heb, toonden deze kenmerken ook niet overduidelijk, dus kan ik mij enkel aansluiten bij deze laatste.

Forpus passerinus deliciosus (Ridgway, 1888)

Prachtgroenstuit dwergpapegaai

Het was de Amerikaan Robert Ridgway (1850-1929) welke in 1888 *Forpus passerinus deliciosus* als eerste officieel beschreef in Proceedings of the Biological Society of Washington. Dit peer reviewed magazine is, sinds zijn eerste editie in mei 1882, wereldwijd, één van de meest toonaangevende wetenschappelijke magazines over taxonomie en systematiek. De naam *deliciosus* is een afgeleide van het Latijn en betekent zoveel als deliciaus, prachtig, mooi. Vandaar de Nederlandse naam: prachtgroenstuit dwergpapegaai.

Het type-exemplaar welke voor deze beschrijving gebruikt werd, was gevangen op 23 juni 1887 door ene C. B. Riker in de buurt van de Diamantina

kreek in Brazilië. Dus hier kon er geen twijfel bestaan over de juiste herkomst van de vogel. Naast dit type exemplaar waren er nog een drietal balgen uit dezelfde streek, die volgens de auteur exact idem waren aan het type exemplaar. Hij beschreef de kleur van de kop als 'yellowish Paris-green'. Hoewel het een term is die in de Nederlandse taal niet echt gebruikt wordt, werd daarmee toch de link gelegd naar een bestaande kleuomschrijving. Het onderlichaam beschreef hij als bleker van kleur en een meer geelachtige tint. De onderrug en stuit beschreef hij als "emerald green, tinged anteriorly with Nile blue" vrij vertaald is dat smaragdgroen met op de onderrug een nijlblauwe waas. De blauwe veervelden op de vleugels werden vervolgens als 'donker hyacint blauw', Nijlblauw en medium blauw beschreven. Slagpennen: grasgroen met een dunne rand van lichtgroen. De kleur van de ondervleugeldekveren wordt eveneens omschreven als 'intens hyacint blauw.'

De poppen zijn vergelijkbaar met de nominaatvorm, maar hebben wat meer gele waas op het voorhoofd.

Forpus passerinus deliciosus vinden we terug in het Noordoosten van Brazilië langs de Amazone rivier.

Forpus passerinus cyanophanes (Todd, 1915)

Rio Hacha groenstuit dwergpapegaai

De laatste in het rijtje van de ondersoorten van is *Forpus passerinus cyanophanes*. Het was de Amerikaanse ornitholoog Walter Todd (1874 – 1969) die deze vogel in 1915 beschreef en zijn naam *cyanophanes* gaf. *Cyanophanes* is een afgeleide van het Griekse kuanos (donkerblauw) en phanes (tonen, schitteren). Todd beschreef deze vogels eveneens in het Amerikaanse Proceedings of the Biological Society of Washington en gaf ze de naam *Psittacula passerina cyanophanes*. Het is wel verrassend dat zelfs in het jaar 1915 nog de geslachtsnaam *Psittacula* voor een nieuw beschreven muspapegaaitje gebruikt wordt. Maar dit is te verklaren door het feit dat pas in 1917 Mathews als type-soort voor het geslacht *Psittacula* de soort *P. alexandri*, dus een edelparkiet, koos. Daarom zijn tot dit datum onder de geslachtsnaam *Psittacula* nog steeds zowel edelparkieten als ook muspapegaaitjes geplaatst.

(Eigenlijk zou het veel beter zijn geweest om de naam *Psittacula* voor de muspapegaitjes te gebruiken. Maar helaas moeten we ook hier de regels van de taxonomie gaan volgen.)

Zijn beschrijving was eerder summier: “Volwassen man in het algemeen identiek aan de mannen bij *Psittacula passerina viridissima*, maar meer hyacint blauw op de primaire en secundaire vleugeldekveren. Deze vormen een opvallende band in de gesloten vleugel, terwijl deze kleur ook veel uitgebreider is op de ondervleugeldekveren”.

Er werd ook vermeld dat het type exemplaar van deze ondersoort, een volwassen mannetje, gevangen was in Columbia op 22 februari 1914 in de buurt van Rio Hacha. Dat is een stad aan de kust in het noorden van Colombia. Vandaar ook de Nederlandse naam: Rio Hacha groenstuit dwergpapegaaï.

Status van *Forpus passerinus* in de wildbaan

Ondanks de positieve cijfers over de vogels in de natuur zijn er toch alarmerende berichten voor de ondersoorten *deliciosus* en *cyanochlorus*, en dat omdat door de ontbossing van het Amazonewoud hun natuurlijk habitat jaarlijks kleiner wordt. Men vreest dat binnen een drietal generaties dat habitat daardoor toch een 20% gereduceerd zou zijn (Soares-Filho et al., 2006). Voorzichtigheid en respect voor de vogels en hun natuurlijk habitat is hier dus zeker op zijn plaats.

Forpus passerinus in avicultuur.

Van *Forpus passerinus* zijn we zeker dat deze

aanwezig zijn in avicultuur, maar over de aanwezige ondersoorten zijn de vielen niet steeds gelijkgesteld.

In Europa zijn zeker *Forpus passerinus passerinus*, *F.p. viridissimus* en *F.p. deliciosus* aanwezig. Het grote probleem is meestal dat de verschillen bij de poppen van deze ondersoorten weinig of nauwelijks bekend zijn. En het is dus niet ondenkbaar dat daardoor de soorten in het verleden, bewust of onbewust, gemixt werden.

Volgens officiële CITES-bronnen zouden van *Forpus passerinus* in 1981 vanuit Peru 40 vogels naar Denemarken geëxporteerd zijn. Deze melding laat me wel de wenkbrauwen fronsen want in Peru zijn er normaal geen *Forpus passerinus* aanwezig. Vermoedelijk gaat het hier om vogels van de ondersoort *Forpus xanthopterygius crassirostris*, omdat deze vroeger nog onder de naam *F. passerinus* vielen (toen men geen verschil tussen *F. passerinus* en *F. xanthopterygius* maakte.)

Vanuit Suriname werden tussen 1982 en 1984 officieel 626 vogels uitgevoerd naar Nederland. In 1985 werden een 600 tal vogels uit Guyana naar de UK en Denemarken en een 600 vogels uit Suriname naar Nederland, België en Frankrijk gebracht. Gezien het land van herkomst zou dat dan in alle gevallen om de nominaatvorm moeten gaan. Dit gaat zo door tot 2004 waar de laatste grote export van 228 vogels vanuit Suriname naar Denemarken plaatsvond.

Uiteraard zijn dat de officiële cijfers en kunnen we niet uitsluiten dat er (helaas) toch vogels op andere manieren het land werden binnengesmokkeld.

Bibliografie

- Banks, R.C., Cicero, C., Dunn, J.L., Kratter, A.W., Rasmussen, P.C., Remsen, J.V., Rising, J.D., Stotz, D.F., 2004. FORTY-FIFTH SUPPLEMENT TO THE AMERICAN ORNITHOLOGISTS' UNION CHECK-LIST OF NORTH AMERICAN BIRDS. *The Auk* 121, 985–995. doi:10.1642/0004-8038(2004)121[0985:FSTTAO]2.0.CO;2
- Beissinger, S.R., 2008. Long-term studies of the Green-rumped Parrotlet (*Forpus passerinus*) in Venezuela: hatching asynchrony, social system and population structure. *Ornitol Neotrop* 19, 73–83.
- Beissinger, S.R., Bucher, E.H., 1992. Can Parrots Be Conserved Through Sustainable Harvesting? *BioScience* 164–173. doi:10.2307/1311821
- BEISSINGER, S.R., TYGIELSKI, S., ELDERD, B., 1998. Social constraints on the onset of incubation in a neotropical parrot: a nestbox addition experiment. *Anim. Behav.* 55, 21–32.
- Belcher, S.C., Smooker, G.D., 1936. *Birds of the Colony of Trinidad and Tobago**. *Ibis* 78, 1–35. doi:10.1111/j.1474-919X.1936.tb03645.x
- Budden, A.E., Beissinger, S.R., 2009. Resource allocation varies with parental sex and brood size in the asynchronously hatching green-rumped parrotlet (*Forpus passerinus*). *Behav. Ecol. Sociobiol.* 63, 637–

647. doi:10.1007/s00265-008-0698-x

Del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Cabot, J., 1997. *Handbook of the birds of the world*.

Forshaw, J.M., Knight, F., 2006. *Parrots of the world: an identification guide*. Princeton University Press.

Pacheco, M.A., Beissinger, S.R., Bosque, C., 2010. Why grow slowly in a dangerous place? Postnatal growth, thermoregulation, and energetics of nestling green-rumped parrotlets (*Forpus passerinus*). *The Auk* 127, 558–570.

Pacheco, M.A., García-Amado, M.A., Bosque, C., Domínguez-Bello, M.G., 2004. Bacteria in the crop of the seed-eating green-rumped parrotlet. *The Condor* 106, 139–143.

Sibley, C.G., Monroe, B.L., 1990. *Distribution and taxonomy of birds of the world*. Yale University Press.

Siegel, R.B., Weathers, W.W., Beissinger, S.R., 1999. Hatching asynchrony reduces the duration, not the magnitude, of peak load in breeding green-rumped parrotlets (*Forpus passerinus*). *Behav. Ecol. Sociobiol.* 45, 444–450.

SIEGEL, R.B., WEATHERS, W.W., BEISSINGER, S.R., 1999. Assessing parental effort in a Neotropical parrot: a comparison of methods. *Anim. Behav.* 57, 73–79.

Soares-Filho, B.S., Nepstad, D.C., Curran, L.M., Cerqueira, G.C., Garcia, R.A., Ramos, C.A., Voll, E., McDonald, A., Lefebvre, P., Schlesinger, P., 2006. Modelling conservation in the Amazon basin. *Nature* 440, 520–523. doi:10.1038/nature04389

Stotz, D.F., Parker, T.A., Fitzpatrick, J.W., 1996. *Neotropical birds: ecology and conservation*. Cambridge Univ Press.

Waltman, J.R., Beissinger, S.R., 1992. Breeding behavior of the Green-rumped Parrotlet. *Wilson Bull.* 65–84.

© Dirk Van den Abeele

Forpus xanthopterygius (Spix) 1824

Blauwvleugel dwergpapegaai

We vinden *Forpus xanthopterygius* verspreidt over twee grote gebieden op het Zuid-Amerikaanse continent. En deze twee verspreidingsgebieden geven volgens het meest recente onderzoek (Smith et al., 2013) ook weer dat het misschien om twee aparte soorten gaat. Het eerste habitat loopt voornamelijk in het oosten van Brazilië tot het noordoosten van Argentinië en Paraguay. Hier leven de ondersoorten *Forpus xanthopterygius xanthopterygius* en *Forpus xanthopterygius flavissimus*. Het tweede habitat van het westelijk deel van Brazilië over het zuiden van Colombia en een deel van Ecuador, en vandaar langs het noordoosten van Peru tot aan Bolivia. Hier vinden we de ondersoort *Forpus xanthopterygius flavescens*. Het volledige habitat zou meer dan 8.700.000 km² bedragen, en de status in het wild van *Forpus xanthopterygius* wordt als 'Least Concern' of relatief veilig beschouwd. (Forshaw and Knight, 2006; "www.birdlife.org," 2014) *Forpus xanthopterygius* leeft in zowel grasvlakten als subtropische wouden. Daardoor is ook deze soort, net als andere leden van het genus *Forpus*, een vogel die gewoon is aan warme tropische temperaturen.

Ondanks de vele aanwezige populaties is er echt nog niet zo heel veel geweten over hun broedgedrag in de natuur. Wat we wel weten is dat ze broeden in nestholtes in bomen, termietennesten en, misschien meer ongewoon, in verlaten nesten van ovenvogels. Ovenvogels zijn een Zuid-Amerikaans geslacht van zangvogels [genus *Furnarius*]. Deze ovenvogels bouwen met modder een rond (ovenvormig) nest met vooraan een opening (Del Hoyo et al., 1997). *Forpus xanthopterygius* heeft niet alleen de gewoonte om de nesten in beslag te nemen, observaties leerden ons ook dat de vogels regelmatig de klei, waaruit het nest is opgebouwd, afschrappen met de bek en een deel van deze klei opeten. Van medio 2007 tot begin 2008 werd er in de omgeving van Campinas in het zuidoosten van Brazilië onderzoek gevoerd naar de mogelijke reden voor dit gedrag. Het onderzoek leerde ons dat de vogels individueel of in kleine groepjes tot maximum een tiental vogels foerageren en leven van een dieet van graszaden, fruit, bloemen en bladeren. Sommige van deze zaden zouden licht toxisch zijn en waarschijnlijk is de opname van deze klei noodzakelijk om de toxische stoffen te helpen verteren. Een gedrag dat we ook bij grotere papegaaiensoorten zien (Burger and Gochfeld, 2003; Rigo, 2013; Valdés-Peña et al., 2008). Helaas beperkte het onderzoek zich hoofdzakelijk tot de reden waarom *Forpus xanthopterygius* deze klei nuttigt en werden geen data genoteerd die ons iets meer leren over de broedperioden en gewoontes van deze vogels. (Sazima, 2008).

Beschrijving *Forpus xanthopterygius*

Forpus xanthopterygius is overwegend groen en ongeveer 12 -13 cm groot. Hun gewicht varieert rond de 30 gram. Het masker en vleugeldek worden veelal als emeraldgroen omschreven. Het onderlichaam is lichter groen van kleur en vertoont bij sommige ondersoorten een gele waas. Bij de mannen zijn de primaire en secundaire vleugeldekveren, net als de stuit, en ondervleugeldekveren donkerblauw gekleurd. De kleuren van deze blauwe kunnen variëren naargelang de ondersoort.

Poppen zijn volledig groen en hebben soms gele waas op het voorhoofd en (terug afhankelijk per ondersoort), ook over het onderlichaam.

Er zijn bij *Forpus xanthopterygius* drie ondersoorten gekend:

- *Forpus xanthopterygius xanthopterygius* (Spix) 1824: nominaatvorm blauwvleugel dwergpapegaai
- *Forpus xanthopterygius flavescens* (Salvadori) 1891: Boliviaanse blauwvleugel dwergpapegaai
- *Forpus xanthopterygius flavissimus* Hellmayr 1929: Ceara blauwvleugel dwergpapegaai

Mensen die al langer met de hobby bezig zijn zullen merken dat er in deze lijst geen sprake meer is van *Forpus xanthopterygius spengeli* (Hartlaub) 1885. Deze wordt nu als een aparte soort *Forpus spengeli* beschouwd (Bocalini, 2015; Smith et al., 2013). Ook *Forpus xanthopterygius olallae* Gyldenstolpe 1941 is uit de lijsten verwijderd want

deze verschilt onvoldoende van *Forpus crassirostris* om als aparte ondersoort beschouwd te worden.

Nominaatvorm: *Forpus xanthopterygius xanthopterygius* (Spix) 1824

Blauwvleugel dwergpapegaai

In 1824 werd *Forpus xanthopterygius* de eerste keer vermeld door von Spix in het eerste deel van zijn 'Avium species novae, quas Brasiliam anus MDCCCXVII – MDCCCXX' (Nieuwe vogelsoorten uit Brazilië 1817 – 1820), zij het dan wel onder de naam *Psittaculus xanthopterygius*.

Waarschijnlijk zal de naam Spix bij de meesten onder ons een belletje doen rinkelen en zal die naam onmiddellijk geassocieerd worden met de Spix Ara [*Cyanopsitta spixii*], een vogelsoort welke inderdaad naar hem vernoemd werd.

De Duitse bioloog Dr. Johann Baptist Ritter von Spix (1781 – 1826) bracht van zijn ontdekkingsreizen in Brazilië verschillende nieuwe dier- en plantensoorten mee, die hij dan één voor één beschreef in verschillende boekwerken (het grootste deel van dit materiaal is nog steeds terug te vinden in de collectie van de Zoölogische Staatssammlung München).

Von Spix noemde deze soort *Psittaculus xanthopterygius*. *Xanthopterygius* is een afgeleide van het Griekse 'xanthos' wat geel en 'pteros' wat vleugel betekent, dus geelvleugel. Dit is een naam die nu niet zo voor de hand liggend is voor deze soort. Maar dat heeft ermee te maken dat Spix onder deze naam twee vogels beschreef: De éne daarvan is een jonge man kanarievleugelparkiet (*Brotogeris chiriri*) is (en heeft dus wel geel op de vleugels) en de andere een pop van *Forpus xanthopterygius* (Spix dacht hij dat het man en pop van één soort waren). Wij hebben nu in de vorige hoofdstukken kunnen lezen dat, éénmaal een naam toegekend welke voldoet aan de taxonomische regels, deze naam steeds geldig blijft. En dat geldt ook als er twee taxa onder deze naam beschreven worden en de naam slechts bij één fenotype daarvan past.

U merkt ook dat de auteur hier in tegenstelling tot Linnaeus niet *Psittacus*, maar wel *Psittaculus* als genusnaam voor deze soort gebruikte. Hij

gebruikte deze naam om een duidelijk onderscheid te maken tussen de kleine en de grotere parkietensoorten. Onder het genus *Psittaculus* plaatste hij onder andere de door Linnaeus beschreven *Psittacus passerinus* (*Forpus passerinus*) en deze *Psittaculus xanthopterygius*. Hij introduceerde ook al aparte namen voor een aantal genera (genera = meervoud van genus) zoals bv *Aratinga*. Toen von Spix op 45 jarige leeftijd overleed werd zijn werk verder gezet door Louis Agassiz, Maximilian Perty en Johann Georg Wagler. Deze laatste doopte de *Cyanopsitta spixii* (Spix's ara) ten ere van zijn overleden leermeester.

Pas in 1891 merkte de Italiaanse ornitholoog Graaf Adelardo Tommaso Salvadori Paleotti (1835 - 1923) voor het eerst op dat de beschreven vogels waar Spix naar refereerde eigenlijk twee verschillende taxa waren en niet een man en 'mogelijks' een pop zoals Spix dacht, maar liet dit gegeven verder ongemoeid. (British Museum (Natural History). Dept. of Zoology, 1891). Toen Carl Edward Hellmayr (1878 – 1944) in 1905 het werk nog eens overdeed bevestigde hij het nog een keer en determineerde de ene als een jonge *Brotogeris chiriri* en de andere was volgens hem de vogel die door Ridgway in 1888 als *Psittacula passerina vivida* was beschreven. (Hellmayr and von Spix, 1905, p. 587). Omdat de naam *xanthopterygius* voor deze soort ouder was werd het toen *Psittacula passerina xanthopterygia*.

De Zweedse ornitholoog Nils Carl Gustaf Fersen Gyldenstolpe (1886 - 1961) herklasseerde in 1945 het genus *Forpus* gedeeltelijk en rekeninghoudende met de kleur van de stuit plaatste hij *Forpus passerinus* (met groene stuit) en *Forpus xanthopterygius* (met blauwe stuit) in twee aparte soorten. (Gyldenstolpe, 1945, pp. 52–55). Een tijdsgenoot van Nils Gyldenstolpe, de Portugees António Rodrigo Pinto da Silva (1912 – 1992) oordeelde datzelfde jaar dat de beslissing van Gyldenstolpe om beide vogels als aparte soorten te beschouwen correct was. Maar hijzelf had zijn twijfels bij de geldigheid van de naam *xanthopterygius* en koos daarom de volgende mogelijke naam, *Forpus crassirostris*, (Taczanowski 1883), als nominaatvorm van de blauwvleugel dwergpapegaai en vernoemde de vogels van *xanthopterygius* nu als ondersoort onder de naam *Forpus crassirostris vividus* (Ridgway 1888).

Wat dan volgde was enkele decennia van welles

nietes spelletjes, sommige taxonomen volgden de stelling van Gyldenstolpe, anderen zworen bij de indeling van Pinto. In 1985 kwam ICZN (The International Commission on Zoological Nomenclature) op de proppen en deze concludeerde na onderzoek dat de naam *xanthopterygius* wel degelijk correct was en dat het dus aangewezen was om de soort *Forpus xanthopterygius* te noemen (Whitney & Pacheco 1999). En door deze beslissing van het ICZN staat nu definitief vast dat de nominaatvorm van de blauwvleugel dwergpapegaai *Forpus xanthopterygius* heet. *Forpus crassirostris*, (Taczanowski 1883) werd later als aparte soort beschouwd (Bocalini, 2015).

Beschrijving nominaatvorm:

De mannetjes zijn overwegend groen en hebben een helder emerald groen masker. De primaire vleugeldekveren zijn groen aan de basis en vandaar overgaand naar violet blauw, secundaire vleugeldekveren zijn violet blauw, net als de stuit en de ondervleugeldekveren. De snavel begint met een grijze kleur aan de basis, vandaar overgaand naar hoornkleurig.

Bij de poppen zijn de blauwe veervelden groen en het voorhoofd is geelachtig groen.

Het verspreidingsgebied van *Forpus xanthopterygius xanthopterygius* bevindt zich in het noordoosten van Argentinië, Uruguay, het oosten van Paraguay en vandaar verder lopend door zuidoost Brazilië tot aan de deelstaat Bahia, waar deze vorm overgaat naar het verspreidingsgebied van de ondersoort *Forpus xanthopterygius flavissimus*.

Forpus xanthopterygius flavescens (Salvadori) 1891

Boliviaanse blauwvleugel dwergpapegaai

In dezelfde 'Catalogue of Birds in the British Museum' van 1891 waarin Salvadori zijn opmerkingen over de eerste beschrijving en zijn eigen beschrijving van een volwassen *Forpus xanthopterygius crassirostris* plaatste (zie paragraaf over deze soort), introduceerde hij eveneens *Forpus xanthopterygius flavescens* als nieuw taxon. Hij noemde deze vogels *Psittacula flavescens*. *Flavescens* is Latijn en betekent naar geel toe neigend, geelachtig wordend.

In zijn (korte) beschrijving staat: *Volwassen man: lijkt sterk op P. passerina (Forpus passerinus) maar de groene kleur is veel bleker en meer geelachtig. Het voorhoofd, de wangen en onderlichaam is geelachtig groen. De blauwe kleur van de stuit en vleugels is ook bleker.*

Het exemplaar dat voor de beschrijving gediend had en dus het type exemplaar van deze soort is, werd in Bolivia gevangen.

Van een pop had hij geen beschrijving, maar ondertussen weten we ook al dat deze voor het overgrote deel identiek zijn aan de poppen bij de nominaatvorm, maar meer geel groen ogen.

Het habitat van *Forpus xanthopterygius flavescens* loopt van het oosten van centraal Peru tot het oosten van Bolivia. Vandaar ook zijn Nederlandse naam: Boliviaanse blauwvleugel dwergpapegaai.

Forpus xanthopterygius flavissimus Hellmayr 1929

Ceara blauwvleugel dwergpapegaai

Het was de Oostenrijker Carl Eduard Hellmayr (1878 – 1944) die in de uitgave van Field Museum Natural History Publications Zoological Series van 1929 de ondersoort *flavissimus* benoemde. Hellmayr werkte gedurende zijn leven in diverse musea waaronder Wenen, München, Berlijn, Parijs, Tring en Chicago. Tijdens zijn verblijf in Chicago van 1922 tot 1931 werkte hij aan deze Field Museum Natural History Publications.

Hij beschreef deze soort wel als *Forpus passerinus flavissimus*, wat betekende dat hij ze als een ondersoort van *Forpus passerinus* beschouwde. Later werd dat door andere taxonomen rechtgezet (Howard and Moore, 1980) en de ondersoort bij de blauwvleugel dwergpapegaai gerekend. Recent werd deze beslissing dan ook door genetisch onderzoek bevestigd (Smith et al., 2013). Hellmayr noemde deze soort *flavissimus* wat Latijn is en 'het meest geel' betekent.

Waarom hij deze soort als ondersoort van *F. passerinus* beschouwde kan eenvoudig verklaard worden. Hij vergeleek deze soort met de bestaande beschrijvingen en concludeerde dan en ik citeer letterlijk: 'Most nearly related to *F. passerinus vividus* (Ridgw) from Bahia and

southward, but green of upperpart decidedly lighter and more yellowish: forehead, cheeks, and upper throat suffused with lemon yellow or wholly yellow; blue of rump and wings lighter, cobalt rather than smalt blue: under parts more yellowish green'.

Vrij vertaald: Deze is het meest verwant aan *F. passerinus vividus* (Ridgw) uit Bahia en zuidwaarts daarvan, maar groen van het bovenlichaam duidelijk lichter en meer geelachtig: voorhoofd, wangen en keel overgoten met citroengeel of helemaal geel. De blauwe kleur op de stuit en de vleugels lichter, eerder kobalt dan blauw; onderlichaam meer geelachtig groen.

Hij verwees naar *Psittacula vivida vivida* die Ridgway in 1916 op pagina 191 van Bulletin of the U.S. National Museum beschreef. Deze naam vinden we niet meer terug in de officiële lijsten om de doodeenvoudige reden dat die eigenlijk verwees naar *Forpus xanthopterygius xanthopterygius*. Vandaar dat deze soort de laatste decennia *Forpus xanthopterygius flavissimus* genoemd wordt en als ondersoort van *Forpus xanthopterygius* beschouwd is.

Leuk detail: hij duidde als type exemplaar voor deze soort een balg aan van een vogel uit Tury-assu (een plaats in de deelstaat Maranhão aan de Noordoostkust van Brazilië) die daar op 30 november 1923 gevangen was door Henriette Snethlage. Deze in Duitsland geboren Mathilde Maria Elisabeth Emilie Snethlage (1868-1929) was waarschijnlijk één van de eerste dames die een doctoraat behaalde in Ornithologie. Op voorspraak van Dr A. Reichenow ging ze in 1905 werken in Brazilië voor het Natural History Museum van Belém. Van daaruit leidde ze verschillende expedities in Brazilië. Deze balg bevindt zich in het Field Museum of Natural History in Chicago en heeft nummer 62909. Dus hier kan zeker geen twijfel over bestaan over de vogels welke de auteur beschreef.

Beschrijving

Als we *Forpus xanthopterygius flavissimus* mannen vergelijken met de nominaatvorm zijn deze, zoals reeds in het type beschrijving aangeven, inderdaad veel meer geelachtig groen gekleurd, men spreekt zelfs van citroengeel bewaasd. Opvallend is hier zeker de duidelijke gele was in het masker. De blauwe veervelden zijn heel sterk opgebleekt. In avicultuur zijn de

mannen door selectieve kweek nog gelier dan in het wild. Poppen zijn meer geelgroen dan nominaatvorm.

Habitat:

Het habitat van *Forpus xanthopterygius flavissimus* loopt van het noordoosten van Brazilië vanaf de deelstaten Maranhão, Ceará en Paraíba tot het noorden van Bahia waar het aansluit aan het verspreidingsgebied van de nominaatvorm.

Nederlandse naam:

De Nederlandse naam Ceara blauwvleugel dwergpapegaai verwijst dan ook naar de deelstaat Ceará in het noordoosten van Brazilië waar we deze vogels aantreffen.

Genoom *Forpus xanthopterygius*

Over het genoom (genetische samenstelling – aantal chromosomen) bij genus *Forpus* is nog niet zo heel veel geweten, behalve, zover bij mij bekend, van *Forpus xanthopterygius*. Onderzoek bracht aan het licht dat deze soort ($2n = 86$) of 43 paar chromosomen heeft.

Vraag is dan steeds of bij het genus *Forpus* kruisingen van verschillende soorten, vruchtbaar zijn en of ze vruchtbare nakomelingen voortbrengen. Eerlijk gezegd heb ik al veel verhalen gehoord, maar of er kruisingen van andere soorten met *Forpus xanthopterygius* al zijn uitgevoerd weet ik niet. De reden waarom soorten onderling niet vruchtbaar zijn kan uiteraard te maken hebben met anatomische verschillen, maar meestal ligt de oorzaak in het feit dat de soorten een verschillend aantal chromosomen hebben. Wanneer soorten een gelijk aantal chromosomenparen hebben zijn deze onderling wel vruchtbaar en zijn zelfs hun nakomelingen vruchtbaar. Wanneer het verschil in aantal chromosomenparen beperkt is zijn er nakomelingen mogelijk, maar zijn deze jongen dan onvruchtbaar. Een mooi voorbeeld daarvan zijn bepaalde soorten van het genus *Agapornis*. Daar zijn *Agapornis personatus*, *Agapornis fischeri*, *Agapornis nigrigenis* en *Agapornis lilianae* onderling vruchtbaar en de daaruit geboren hybriden zijn dat eveneens. Dat leert ons dat deze soorten, allemaal eenzelfde aantal chromosomen hebben. Combinaties van één van deze soorten met *Agapornis roseicollis* zijn ook mogelijk, maar deze nakomelingen zijn onvruchtbaar. Dat komt omdat het aantal chromosomen bij beide ouders

(beperkt – meestal maar één chromosoom meer of minder hebben) verschillend is en de nakomelingen daardoor geen meiose meer kunnen ondergaan, of eenvoudig gesteld ze kunnen geen zaad- of eicellen meer aanmaken (Van den Abeele, 2013, pp. 19 – 43). Wanneer het aantal chromosomen tussen de soorten te veel verschillend is, zijn deze onderling niet vruchtbaar.

Interessant bij *Forpus xanthopterygius* is wel dat een wetenschappelijk onderzoek uit 1983 ons leerde dat er maar liefst drie verschillende genotypen (soorten genetische samenstellingen) bij deze soort zijn. Onderzoek op 41 vogels leverde verrassende cijfers op. De meeste vogels hadden 43 volwaardige chromosomenparen of een totaal van 86 chromosomen ($2n = 86$). Er werd een pop aangetroffen die van chromosoom 5 maar één chromosoom van het paar bezat. Met andere woorden ze had maar 85 chromosomen in totaal. Ten slotte was er een mannetje die het chromosoom 5 volledig miste. Deze vogel had daarom maar 84 chromosomen (De Lucca and Marco, 1983).

Uniek is dat wel niet want dat verschil in chromosomen binnen eenzelfde soort werd tenminste nog vier keer wetenschappelijk

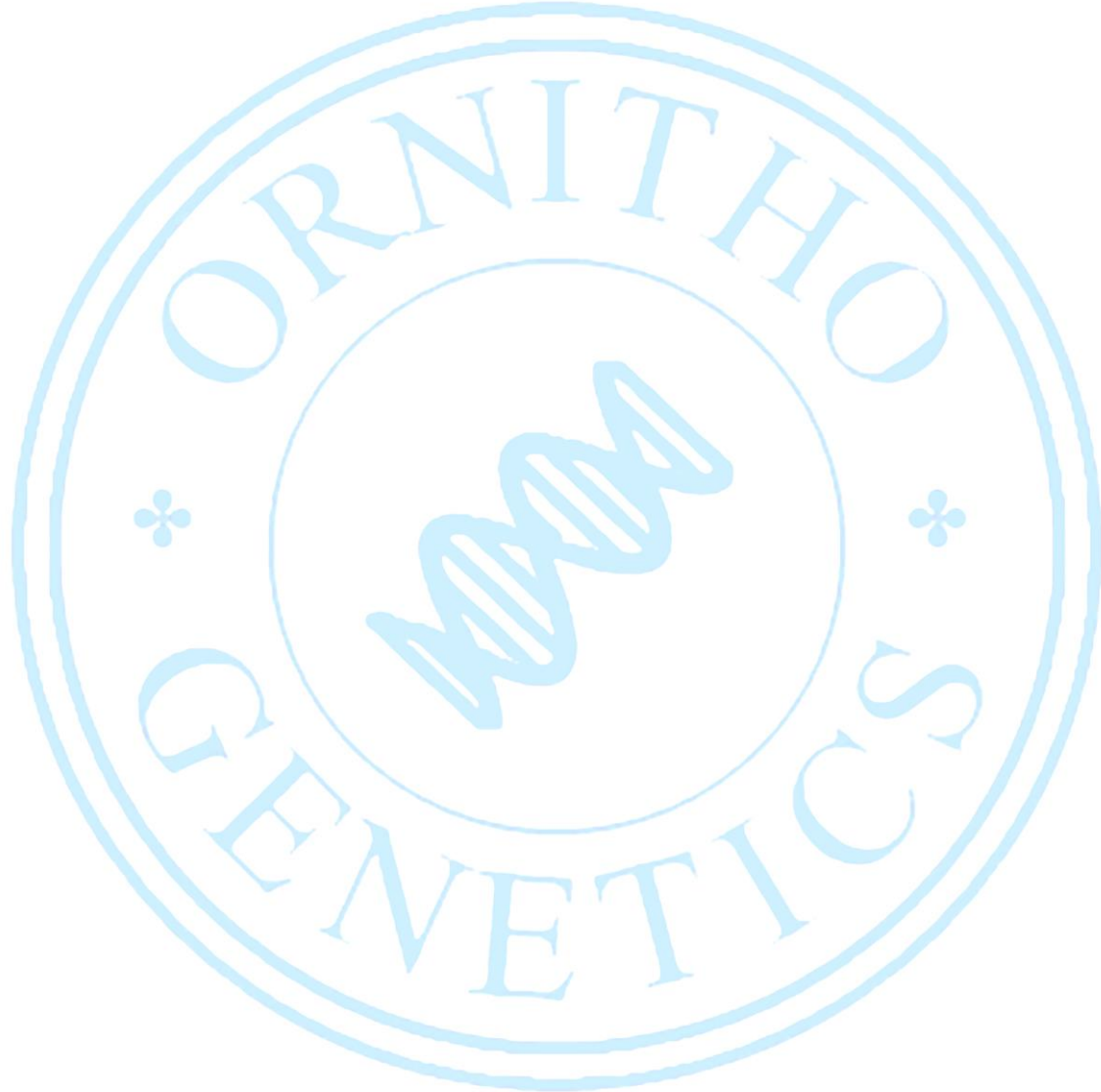
vastgesteld bij vogels: bij de huiskip [*Gallus domesticus*] (Ryan and Bernier, 1968), de koereiger [*Bubulcus ibis*] (Misra and Srivastava, 1976), de muskaatvink [*Lonchura punctulata*] (Ansam and Kaul, 1978) en de zwartkopwielewaal [*Oriolus xanthornus*] (Ansari and Kaul, 1979). Er was uiterlijk ook geen verschil te zien tussen deze genotypen, net als bij *Forpus xanthopterygius*.

Wat het wel bewijst is dat deze soorten, onder onze ogen, ongemerkt, gewoonweg verder evolueren. We hebben in de vorige hoofdstukken al gesteld dat soorten evolueren en dat bepaalde populaties eigen karakteristieken gaan ontwikkelen. Uiteraard is dat allemaal het gevolg van kleine genetische veranderingen. Een van die veranderingen kan zijn dat het aantal chromosomen verandert. Uiteindelijk ontwikkelen deze soorten dan hun eigen typisch genoom en uiterlijke. Wanneer ondersoorten of populaties dan genetisch zodanig van elkaar gaan verschillen dat ze zich niet meer onderling kunnen voortplanten worden ze als aparte soort beschouwd. Op die manier zijn uiteraard alle soorten van het genus *Forpus* ontstaan. Moeder Natuur op haar mooiste.

Bibliografie:

- Ansam, H.A., Kaul, D., 1978. Translocation heterozygosity in the bird, *Lonchurapunctulata* (Linn.)(Ploceidae: Aves). *Nat Acad Sci Lett.* 1, 83–84.
- Ansari, H.A., Kaul, D., 1979. Somatic chromosomes of black-headed oriole, *Oriolus xanthornus* (Linn.): A probable case of translocation heterozygosity. *Cell. Mol. Life Sci. CMLS* 35, 740–741.
- Bocalini, F., 2015. Morphological variability and taxonomy of the Blue-winged Parrotlet *Forpus xanthopterygius* (Psittacidae). *Rev. Bras. Ornitol. - Braz. J. Ornithol.* 23, 64–75.
- British Museum (Natural History). Dept. of Zoology, 1891. *Catalogue of the birds in the British Museum.* London : Printed by order of the Trustees.
- Burger, J., Gochfeld, M., 2003. Parrot behavior at a Rio Manu (Peru) clay lick: temporal patterns, associations, and antipredator responses. *Acta Ethologica* 6, 23–34. doi:10.1007/s10211-003-0080-y
- Del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Cabot, J., 1997. *Handbook of the birds of the world.*
- De Lucca, E.J., Marco, D.A., 1983. Chromosomal polymorphism in *Forpus xanthopterygius* (Psittaciformes: Aves). *Caryologia* 36, 3555–3561.
- Forshaw, J.M., Knight, F., 2006. *Parrots of the world: an identification guide.* Princeton University Press.
- Hellmayr, C.E., von Spix, J.B., 1905. *Revision der Spix'schen Typen brasilianischer Vögel.* Verlag der KB Akademie der Wissenschaften, in Kommission des G. Franz'schen Verlags (J. Roth).
- Howard, R., Moore, A., 1980. *A complete checklist of the birds of the world.* Academic Press Ltd.
- Misra, M., Srivastava, M.D.L., 1976. Somatic chromosomes of *Bubulcus ibis* (L.)(Cattle-Egret): A case of reciprocal translocation. *Genetica* 46, 155–160.
- Rigo, L., 2013. *Warning about oven cleaning!!!*
- Ryan, W., Bernier, P., 1968. Cytological evidence for a spontaneous chromosome translocation in the domestic fowl. *Cell. Mol. Life Sci. CMLS* 24, 623–624. doi:10.1007/BF02153814

- Sazima, I., 2008. The parrotlet *Forpus xanthopterygius* scrapes at clay nests of the ovenbird *Furnarius rufus*: tasting or testing a new home? *Rev. Bras. Ornitol.* 16, 256–259.
- Smith, B.T., Ribas, C.C., Whitney, B.M., Hernández-baños, B.E., Klicka, J., 2013. Identifying biases at different spatial and temporal scales of diversification: a case study in the Neotropical parrotlet genus *Forpus*. *Mol. Ecol.* 22, 483–494.
- Valdés-Peña, R.A., Ortiz-Maciel, S.G., Juárez, S.O.V., Hoeflich, E.C.E., Snyder, N.F.R., 2008. Use of Clay Licks by Maroon-Fronted Parrots (*Rhynchopsitta terrisi*) in Northern Mexico. *Wilson J. Ornithol.* 120, 176–180. doi:10.1676/06-128.1
- Van den Abeele, D., 2013. *Agaporniden, handboek en naslaggids - deel 2*, 2013th ed. Over dieren. www.birdlife.org [WWW Document], 2014. . *Birdlife Int.*

© Dirk Van den Abeele

Forpus coelestis (Lesson) 1847

Grijsrugdwergpapegaai

*Dit is, in avicultuur, zonder twijfel de bekendste en meest aanwezige soort van het genus Forpus. Nochtans is hun verspreidingsgebied, als we het vergelijken met het habitat van sommige andere Forpussoorten, niet zo heel groot. Het bedraagt 'amper' een 150.000 km² (maar dat is dan toch zo'n 5 keer groter dan de oppervlakte van België) en is verspreid over de westkust van Ecuador en het noordwesten van Peru. Op 22 maart 2014 werd een kleine groep *Forpus coelestis* voor het eerst waargenomen in Mataje - Colombia, aan de grens met Ecuador in Nariño. Dit is waarschijnlijk het gevolg van de ontbossing van de lowlands in Equador. Door deze ontbossing worden meer en meer diverse soorten opgemerkt welke verder noordwaards trekken in Colombia (Brinkhuizen and Seimola, 2014). *Forpus coelestis* is ongeveer 12 tot 13 cm groot en zijn gewicht varieert ongeveer van 24 tot 33 gram (Del Hoyo et al., 1997; Forshaw and Knight, 2006, p. 150).*

Over het doen en laten van *Forpus coelestis* in de natuur weten we eigenlijk heel weinig. De publicaties die mij bekend zijn hebben het enkel over vrij algemene eigenschappen, die ook bij andere soorten van het genus *Forpus*, van toepassing zijn. De meeste meldingen hebben het over het feit dat ze in kleine groepjes tot ongeveer een dertigtal vogels foerageren. Ze leven van graszaden, bloesems en kleine vruchten en broedden in de beschikbare holtes in bomen (Whitney, 1996). Het gebied waar *Forpus coelestis* leeft bestaat zowel uit subtropische laagvlakten en wouden. Maar ze zijn ook in open akkerbouwgebieden en tuinen aan te treffen. In vochtige bossen zijn ze iets minder vaak voorkomend.

Zoals de meeste dieren houden ze zich meestal op in de buurt van water. Men mag niet vergeten dat het habitat waar deze vogels leven soms langere periodes van weinig of geen neerslag kent. Bijna de totale hoeveelheid neerslag die op jaarbasis valt in hun habitat, wordt gemeten in de periode februari tot en met mei. Na mei wordt het ineens een stuk droger en zijn er plekken waar wekenlang geen druppel regen valt. In de zomer (december-maart) is het overdag gemiddeld 27°C. 's Winters ligt het kwik net boven de 20°C. Ondanks de beperkte regenval kan het er wel erg mistig zijn.

In avicultuur hebben liefhebbers al enkele decennia ervaring met het fokken van deze soort en daaruit konden ze afleiden dat deze vogels soms heel vijandig kunnen uithalen naar soortgenoten. Er zijn ook regelmatig meldingen van kannibalisme. Of dat ook in de natuur gebeurt daar heb ik helaas geen informatie over.

Beschrijving *Forpus coelestis*

Net als bij alle andere forpussoorten zijn er duidelijke uiterlijke verschillen tussen man en pop. Bij de mannen is snavel hoornkleurig, masker is emeraldgroen, het achterhoofd heeft een blauwgrijze waas. Achter het oog loopt een donkerblauwe oogstreep richting het achterhoofd. De vleugels hebben een grijze waas, de primaire en secundaire vleugeldekveren, stuit en vleugelbocht zijn net als de ondervleugeldekveren donkerblauw. Het lichaam is lichtgroen met een lichtgrijze waas. Staart is lichtgroen, poten vleeskleurig, iris bruin.

De poppen missen de donkerblauwe veervelden en ogen iets donker van kleur. Achter het oog en op de stuit en onderrug zijn zij emeraldgroen. Ook zijn er regelmatig meldingen van poppen waar het emeraldgroen overgaat naar lichtblauw. Daardoor kunnen we concluderen dat het hier om een natuurlijke variant gaat.

De ontdekking van *Forpus coelestis*

Over de eerste beschrijving van deze vogels is er toch wat twijfel, feit is dat het de Fransman Lesson was die in 1847 in zijn boek '*Description de mammifères et d'oiseaux récemment découverts, précédée d'un tableau sur les races humaines*' op pagina 198 melding maakte van deze soort die hij in deze Franse editie *Agapornis céleste* noemde. In dit zelfde artikel verwees hij naar zijn eigen wetenschappelijke beschrijving van deze soort onder de wetenschappelijke naam *Agapornis coelestis* in 'Echo du Monde savant' uit 1844. Probleem is dat deze Echo du Monde savant bijna nergens meer te vinden is en dat de mensen die

het boek bekeken hebben claimen dat deze naam er niet in voorkomt. Er is dan wel de naam 'coelestis' te vinden. Maar deze gebruikt Lesson in de combinatie *Platycercus coelestis* waaronder hij de ondersoort beschrijft die wij vandaag als *Platycercus adscitus palliceps* kennen, dus de bleekkoprosella. Om die reden werd door taxonomen de beschrijving van Lesson uit 1847 en niet deze uit 1844 als type beschrijving genomen.

René Primivère Lesson (1794-1849) startte zijn carrière eigenlijk als chirurg om daarna als apotheker en botanicus aan de slag te gaan tijdens Louis Isidore Duperrey's reis om de wereld met de La Coquille van 1822 tot 1825. Lesson verzamelde tijdens deze reis heel wat materiaal en was de eerste onderzoeker die paradijsvogels observeerde en beschreef. Na deze reis publiceerde hij verschillende werken waarin hij diverse nieuwe soorten beschreef, met uiteraard ook deze '*Agapornis coelestis*'.

Ik citeer uit zijn beschrijving:

'Deze prachtige kleine parkiet is vergelijkbaar met Psittacus capensis uit Guyana en Agapornis cyanopterus (Forpus passerinus) van Swainson, die in Brazilië leeft. Agapornis célestis vertegenwoordigt deze twee soorten aan de kust van zuidelijk Amerika gelegen aan de Grote oceaan. Het is in de omgeving van Guayaquil dat deze soort het meeste aangetroffen wordt.

Agapornis céleste meet twaalf centimeter: de vleugels zijn even lang als de staart; deze staart is heel puntig; de bek is hoornachtig wit; de poten en tenen zijn geelachtig wit; het vrouwtje is een beetje kleiner dan de man; boven de neusgaten is de bek bij beide geslachten zwartachtig en de kleur van de veren zijn meestal licht- tot donkergroen.

Bij het mannetje is het bovenste gedeelte van de kop zeer lichtgroen, wangen, keel en de voorhals zijn van eenzelfde kleur. De rug en het bovenste gedeelte van de vleugels zijn grijsgroen gekleurd. Het volledige onderlichaam is groen overgaand naar geelgroen in het midden van het onderlichaam. De nek en de zijkanten van de hals zijn hemelsblauw, het onderste gedeelte van de rug en stuit zijn overwegend azuurblauw, de bovenstaartdekveren zijn groen aquamarijn. De staart is groen.

De pop is overwegend groen; ze heeft een groengele dwarsband op het voorhoofd, diezelfde

geelgroen kleur vinden we terug op de voorhals, de zijkanten van het hoofd, terwijl een heldere groene kleur domineert op de buik, borst en flanken.

Deze parkiet werd gedood rond Guayaquil'

Dat hij de naam *Agapornis* gebruikte voor het genus van deze dwergpapegaaien was toen niet zo verrassend. Twee jaar eerder, in 1836, had Prideaux John Selby (1788-1867) in zijn boek *The naturalist's Library Parrots*, een beschrijving gemaakt van *Agapornis swindernianus* en daarmee de soortnaam '*Agapornis*' geïntroduceerd voor dwergpapegaaien of algemeen kleine papegaaitjes. Toen in 1838 de Engelse William Swainson (1789 – 1855) *Forpus p. passerinus* beschreef in '*Animals in Menageries*' deed hij dat daarom ook onder de naam *Agapornis cyanopterus* en *Agapornis guianensis*. Swainson wilde daarmee, net als Lesson, gewoon zeggen dat deze vogels klein van gestalte waren, dus 'een soort dwergpapegaai'. Pas 10 jaar later werd dan ook een verschil gemaakt tussen Afrikaanse dwergpapegaaien (geslacht *Agapornis*) en Zuid-Amerikaanse dwergpapegaaien (geslacht *Forpus*, en in het begin ook *Psittacula*). Een wijze beslissing toen want vandaag de dag weten we uit genetisch onderzoek dat deze soorten genetisch mijlenver uit elkaar liggen en dat het genus *Forpus* minstens 30 miljoen jaar jonger is dan het genus *Agapornis* (de Kloet and de Kloet, 2005; Smith et al., 2013).

Ondersoort?

Een discussie die al decennia lang loopt onder de hobbykweker is de vraag of de ondersoort *Forpus coelestis lucidus* wel degelijk bestaat of niet.

Forpus coelestis lucidus of Ridgway's Parrotlet werd oorspronkelijk als *Psittacula coelestis lucida* beschreven in 1888 door Ridgway, in *Proceedings of the U.S. National Museum*, 10, sig.34, pp.532.538 (Colombia). In dit boek maakt Ridgway een beschrijving van een vogel aan de hand van één enkele balg, een man, die wat meer geelachtig gekleurd en meer bruinachtige aanslag op het vleugeldeel heeft dan de soortgenoten die volgens hem toen nog *Psittacula coelestis* heette. Ridgway doopte deze vogel dan *Psittacula coelestis lucida* en beschouwde deze als een ondersoort. Het woord *lucida* betekend trouwens 'licht, glanzend'

Frank M. Chapman vergeleek dan in 1926 het

type-exemplaar met een hele reeks van 44 vogels in het American Museum of Natural History en vond dat het bij *Forpus coelestis lucidus* gewoon om een volwassen man gaat die soms een wat sterker geelachtige en bruinere kleur vertoont. Dit is volgens hem ook bij andere exemplaren te vinden die in het normale verspreidingsgebied voorkomen. Hij zegt er dan ook nog bij dat deze mannen in geen enkel opzicht op *Forpus xanthops* lijken waardoor duidelijk wordt dat het ook geen hybride van *Forpus coelestis* x *Forpus xanthops* is (Chapman et al., 1926, pp. 260–261). Dit onderzoek concludeert daarom heel duidelijk dat het bij *Forpus coelestis lucidus* niet om een zelfstandige ondersoort, maar gewoon om een andere morfe (verschijningsvorm), namelijk die van een wat oudere man van *Forpus coelestis*, gaat. Deze ondersoort werd dan ook door taxonomisten (begrijpelijk) afgevoerd.

Om één of andere duistere reden werd de naam *Forpus coelestis lucidus* later door een aantal

hobbykwekers gelinkt aan poppen van *Forpus coelestis* met wat meer blauwe aanslag op het verendek. En dat terwijl de originele beschrijving van Ridgway niet eens een pop, maar slechts een man beschrijft. Dat zorgt regelmatig voor verhalen in de hobbywereld als zou *Forpus coelestis lucidus* wel nog bestaan. U begrijpt nu ook waarschijnlijk ook dat niets minder waar is en alles berust eigenlijk op een hardnekkig misverstand .

Forpus coelestis in avicultuur.

We hebben het al gesteld dat *Forpus coelestis* of grijsrugdwergpapegaai vrij frequent aanwezig is in avicultuur. Zowel in België als in Nederland is er een speciaalclub die zich enkel focust op de soorten van het genus *Forpus*. In België is dat de *Forpus International* (www.ForpusInternational.com) en in Nederland de *NFC, Nederlandse ForpussenClub* (www.forpussenclub.nl).

Bibliografie:

- Brinkhuizen, D.M., Seimola, T., 2014. First record of Pacific Parrotlet *Forpus coelestis* in Colombia. *Conserv. Colomb.* 21, 30–32.
- Chapman, F.M. (Frank M., Cherrie, G.K., Richardson, W.B., Gill, G., O'Connell, G.M., Tate, G.H.H. (George H.H., Murphy, R.C., Anthony, H.E. (Harold E., (1912-1913), S.A.O.E., (1922), E.E., 1926. The distribution of bird-life in Ecuador : a contribution to a study of the origin of Andean bird-life. *Bulletin of the AMNH* ; v. 55. *Distribution of bird life in Ecuador.*
- de Kloet, R.S., de Kloet, S.R., 2005. The evolution of the spindlin gene in birds: sequence analysis of an intron of the spindlin W and Z gene reveals four major divisions of the Psittaciformes. *Mol. Phylogenet. Evol.* 36, 706–721.
- Del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Cabot, J., 1997. *Handbook of the birds of the world.*
- Forshaw, J.M., Knight, F., 2006. *Parrots of the world: an identification guide.* Princeton University Press.
- Smith, B.T., Ribas, C.C., Whitney, B.M., Hernández-baños, B.E., Klicka, J., 2013. Identifying biases at different spatial and temporal scales of diversification: a case study in the Neotropical parrotlet genus *Forpus*. *Mol. Ecol.* 22, 483–494.
- Whitney, B.M., 1996. Flight behaviour and other field characteristics of the genera of Neotropical parrots. *Cotinga* 5, 32–42.

Forpus modestus (Cabanis) 1848

Zwartsnavel dwergpapegaai

De systematische positie van Forpus modestus binnen het genus Forpus was lang een groot vraagstuk. Uit recent DNA onderzoek (Smith et al., 2013) blijkt nu dat het de oudste soort binnen het geslacht is.

Over de verspreidingsgebieden van deze soort zijn er toch heel wat twijfels. Deze habitats verschillen, in de beschikbare literatuur, duidelijk van elkaar. Elke auteur heeft er een aparte visie op. (Del Hoyo et al., 1997; Forshaw and Knight, 2006; Juniper and Parr, 1998).

Als we meest recente onderzoeken erbij nemen dan zou Forpus modestus modestus te vinden zijn in het zuiden van Venezuela via de Guiana's en het noorden van Brazilië. Het habitat van Forpus modestus sclateri zich zou over zuidoostelijk Colombia tot noordelijk Bolivia en een groot deel van centraal Brazilië uitstrekken. We vinden Forpus modestus zowel in de aanwezige wouden, als in de tropische grasvlakten. Hun voedsel zou hoofdzakelijk uit graszaden bestaan (Pacheco et al., 2008).

Beschrijving *Forpus modestus*

Als we de diverse forpussoorten met elkaar vergelijken dan valt het wel op dat deze soort eigenlijk de 'meest donkergroene' van allemaal is. Ook kenmerkend voor deze soort is, net als bij *Forpus xanthops*, de bijna geheel zwarte bovensnavel. Dat wel met het grote verschil dat *Forpus xanthops* een duidelijk geel masker bij allebei de geslachten heeft terwijl het masker bij *Forpus modestus* bij de mannen eerder donkergroen is een bij de poppen slechts geelgroen.

De mannen bij *Forpus modestus* zijn overwegend (donker)groen. De onderrug en stuit zijn donkerblauw. Vleugelranden en ondervleugeldekveren donkerblauw. De poppen zijn overwegend groen, maar lichter groen dan de mannen. Zij vertonen bovendien een geelgroen masker en bovenkop. Net als de mannen hebben ze een zwarte bovensnavel.

Als we de beschikbare balgen nameten dan komen we aan afmetingen die zich ergens tussen 12 tot ongeveer 13 cm citeren. Deze afmetingen worden ook gehanteerd in diverse naslaggidsen.

Er zijn twee ondersoorten:

- *Forpus modestus modestus* (Cabanis) 1848: nominaatvorm zwartsnavel dwergpapegaai
- *Forpus modestus sclateri* (Gray,GR) 1859: Sclaters zwartsnavel dwergpapegaai.

De naam voor deze soort zal misschien wel voor

wat verwarring zorgen. Dit alles heeft te maken met het feit dat deze soort jarenlang gekend was onder de naam *Forpus sclateri sclateri* en *Forpus sclateri eidos*.

Forpus modestus modestus (Cabanis) 1848

Het was Jean Louis Cabanis (1816-1906) die *Forpus modestus* als eerste beschreef. Cabanis werkte als assistent van Gustav Hartlaub (1814 – 1900) voor het Museum van Berlijn.

Zijn eerste beschrijving van *Forpus modestus* vinden we terug in het boek '*Reisen in Britisch-Guiana in den Jahren 1840-44. Im Auftrag Sr. Majestät des Königs von Preussen, ausgeführt von Richard Schomburgk. Nebst einer Fauna und Flora Guiana's nach Vorlagen von Johannes Müller, Ehrenberg, Erichson, Klozsch, Troschel, Cabanis und andern*' uit 1848.

Dit boek werd toen uitgegeven door Moritz Richard Schomburgk (1811 – 1891). Deze Duitse plantkundige ging in 1844 op expeditie naar Brits Guyana en Brazilië. Schomburgk verzamelde tijdens deze expeditie heel wat studiemateriaal voor het museum van de Berlijnse universiteit. De expeditie werd geleid door zijn broer Robert en er werkten diverse onderzoekers aan mee. Één ervan was Jean Louis Cabanis. Hij beschreef in dit boek heel wat (nieuwe) vogelsoorten waaronder *Forpus modestus*. Hij beschreef ze als 'Nov. Spec' (nieuwe soort) onder de naam *Psittacula modesta*.

Ik citeer hier uit zijn beschrijving:

276. *P. modesta* Cab. nov. spec.

Een enkel exemplaar, als man getekend, helemaal zonder blauw, verschilt van de poppen van P. passerinus door iets grotere lichaamsafmetingen en in het bijzonder door een bredere snavel; voorhoofd en het voorste gedeelte van het hoofd zijn zoals de gehele onderzijde geelachtig groen. Het groen van de bovenzijde is minder levendig (krachtig), en donkerder (lijkt op P. tuipara); slagpennen zwart, onderrug, ondervleugeldeken en buitenste randen van de grote slagpennen grasgroen; binnenrand van de slagpennen met een blauwgroene waas. Bovensnavel donkerbruin, ondersnavel licht gekleurd.

Gehele lengte: 5", 8"; vleugel 3 1/4"; staart 1" 8"; middelste teen zonder nagel 6 3/4".

Het is duidelijk dat Cabanis hier een pop beschreef.

Richard Schomburgk voegde bij deze beschrijving toch nog volgende persoonlijke opmerking toe: "De heer Cabanis heeft deze soort als nieuw opgelijst, ofschoon ik erbij dezelfde bedenkingen heb als bij de vorige soort, gewoon omdat ik hun altijd tegelijk uit zwermen van *P. passerinus* afschoot. Schomb".

Met andere woorden, *Forpus modestus* was toen te vinden in vluchten samen met *Forpus passerinus*.

In 1853 startte Cabanis samen met Hartlaub het "Journal für Ornithologie". Een wetenschappelijk tijdschrift waarvan hij meer dan veertig jaar lang, tot in 1894, de hoofdredacteur was. Daarna werd hij door zijn schoonzoon, Anton Reichenow, opgevolgd. (BTW: *Journal für Ornithologie* bestaat tot op de dag van vandaag nog altijd en is nog steeds één van de meest toonaangevende in zijn vakgebied. Alleen is de naam nu vertaald naar het Engels en het daarom officieel "Journal of Ornithology". Sinds 2004 wordt het uitgegeven door Springer Science+Business Media namens het 'Deutsche Ornithologen-Gesellschaft'.)

Forpus modestus sclateri (Gray, GR) 1859

De Engelsman George Robert Gray (1808-1872) was het hoofd van de ornithologische afdeling van

het Natural History Museum in Londen. In deze hoedanigheid catalogeerde hij verschillende vogels en uiteraard een aantal nieuwe soorten. Één van zijn belangrijkste werken is ongetwijfeld 'The Genera of Birds 1844 – 1849'. Een imposant boekwerk, in verschillende delen, met prachtige illustraties welke niet minder dan 46.000 referenties en beschrijvingen van vogels bevat.

In 1859 publiceerde hij deel drie van de boekenreeks 'List of the Birds in the British Museum'. In dit deel beschreef hij de parkieten uit de museumcollectie. Op pagina 86 beschreef hij als eerste *Psittacula sclateri* of 'The black-billed Passerine Parrot'. Het was een exemplaar welke afkomstig was uit de Collectie van een zekere Mr. Steven en was geschoten in de buurt van Rio Javari, Peru.

Hij beschrijft de vogel ongeveer als volgt: '*Olijfachtig groen, meer helder groen op de bovenkant van het hoofd, wangen en voorlichaam. De onderrug, middenste dwarsdeel van de vleugels, ondervleugeldeken en vleugelbochten, diep ultramarijn blauw. Bovenbek zwart, onderbek wit*'.

In deze lijst neemt hij ook *Forpus modestus modestus* op als *Psittacula modesta*. Hij was duidelijk de indruk toegedaan dat het hier om twee verschillende soorten ging. De nogal uiteenlopende verspreidingsgebieden zullen hier zeker niet vreemd aan geweest zijn.

Naamverwarring

Nadat Boie in 1858 de naam *Forpus* voor dit genus had voorgesteld werd door de jaren heen de naam *Psittacula modesta* en *Psittacula sclateri* vervangen door *Forpus modestus* en *Forpus sclateri*. In 1937 kwam daar verandering in. James Lee Peters (1889 – 1952) was een Amerikaans ornitholoog en curator van de ornithologische afdeling van het Museum of Comparative Zoology, van de Harvard Universiteit. Hij was ook voorzitter van de 'American Ornithologists Union' en voorzitter van de International Commission on Zoological Nomenclature. Tussen 1931 en 1952 publiceerde hij diverse volumes van zijn inmiddels wereldberoemde Check-list of the Birds of the World. In 1937 publiceerde Peters volume drie daarvan waarin hij ook de papegaaien behandelde.

Daarin stelde hij dat *modestus* en *sclateri* ondersoorten van elkaar zijn, maar dat de naam *modestus*, eigenlijk niet gebruikt kon worden. Hij baseerde deze conclusie op het feit dat in 1845 door Fraser een parkiet onder de naam *Palaeornis modestus* beschreven werd, die later tot het geslacht *Psittacula* (edelparkieten) gerekend werd. Bij deze vogel ging het dus om een ondersoort of soort die nauw verwant is aan de langstaartparkiet, *Psittacula longicauda*, en die van het eiland Enggano bij Sumatra kwam. Omdat volgens hem *modestus* en *sclateri* ondersoorten van elkaar waren en *Forpus sclateri* volgens hem de enige tot dan geldig beschreven vorm was werd deze daarom de *nominaatvorm* *Forpus sclateri sclateri* en kreeg de 'verkeerd' beschreven vorm *modestus* de volgens hem correcte naam *Forpus sclateri eidos*, als nieuwe naam (nomen novum) voor *Forpus modestus* (Cabanis 1848). De naam *eidos* betekent trouwens zoiets als 'oerbeeld' of vroegste verschijningsvorm. (Peters, 1937).

Deze stelling bleef onaangetast tot 2006. Toen gingen José Fernando Pacheco en Bret M. Withney op onderzoek en ontdekten dat de naam '*modestus*' toch gebruikt kon worden. Want Fraser gebruikte deze naam in de combinatie *Palaeornis modestus* (nu *Psittacula modesta* of *Psittacula*

longicauda modesta), dus voor een vogel die in een ander geslacht thuis hoorde en oorspronkelijk niet eens als *Psittacula modesta* beschreven werd. Pas veel later werd de combinatie *Psittacula modesta* ingevoerd en leek het daarom dat twee papegaaiachtige onder dezelfde naam beschreven werden. Maar feitelijk was dat dus niet zo. En na het opklaren van de juiste namen voor de twee geslachten (*Forpus* i.p.v. *Psittacula* en *Psittacula* i.p.v. de toen gebruikelijke naam *Palaeornis*) was de naam *modestus* uiteindelijk toch wel beschikbaar voor de zwartsnaveldwergpapegaai (Fernando, 2006)

Het gevolg kan u raden: *Forpus modestus* werd in eer hersteld en aangezien *sclateri* later beschreven was dan *modestus* werd deze op zijn beurt een ondersoort van *Forpus modestus*, dus *Forpus modestus sclateri*. (En de naam *eidos* wordt zo een synoniem voor *Forpus modestus modestus*.)

Het feit dat beide inderdaad ondersoorten zijn van elkaar klopt wel degelijk en daar had Peters het wel bij het rechte eind. Dit werd in 2013 zelfs door DNA onderzoek bevestigd (Smith et al., 2013).

Forpus modestus in avicultuur

Hierover zijn de meeste liefhebbers het wel eens: *Forpus modestus* is met zekerheid niet aanwezig in avicultuur in Europa.

Bibliografie

- Del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Cabot, J., 1997. *Handbook of the birds of the world*.
- Fernando, J., 2006. *Mandatory changes to the scientific names of three Neotropical birds*. Br. Ik.
- Forshaw, J.M., Knight, F., 2006. *Parrots of the world: an identification guide*. Princeton University Press.
- Juniper, T., Parr, M., 1998. *Parrots: A Guide to Parrots of the World*. Yale University Press.
- Pacheco, M.A., Lentino, M., Mata, C., Barreto, S., Araque, M., 2008. *Microflora in the crop of adult Dusky-billed Parrotlets (Forpus modestus)*. *J. Ornithol.* 149, 621–628.
- Peters, J.L., 1937. *Peters's' Check-List of Birds of the World'*. Harvard University Press.
- Smith, B.T., Ribas, C.C., Whitney, B.M., Hernández-baños, B.E., Klicka, J., 2013. *Identifying biases at different spatial and temporal scales of diversification: a case study in the Neotropical parrotlet genus Forpus*. *Mol. Ecol.* 22, 483–494.

Forpus conspicillatus (Lafresnaye) 1848

Oogringdwergpapegaai

Forpus conspicillatus vinden we in het noordwesten van Zuid-Amerika verspreidt over delen van Colombia, Panama en Venezuela. Ondanks het vrij grote verspreidingsgebied dat toch meer dan 320.000 km² bedraagt ("www.birdlife.org," 2014) is er van hun broedgedrag in de wildbaan vrij weinig geweten. Er werd wel onderzoek gedaan naar de manier waarop ze met elkaar communiceren (Garnetzke-Stollmann and Franck, 1991; Wanker, 1999; Wanker et al., 2005, 1998, 1996; Wanker and Fischer, 2001) en of ze de mogelijkheid hebben om voedsel welke aan een touw werd opgehangen binnen te halen (Krasheninnikova and Wanker, 2010) maar al deze onderzoeken werden uitgevoerd met vogels in avicultuur en leren ons dus niets over hun broedgedrag in de wildbaan.

We vinden ***Forpus conspicillatus*** zowel terug in graslanden, tropische savannes en wouden. We kunnen dus wellicht ook van de veronderstelling uitgaan dat deze vogels net als alle andere *Forpus*-soorten gebruik maken van nestholtes in bomen. Er zijn gelukkig ook geen indicaties dat deze soort in het wild bedreigt is.

Beschrijving *Forpus conspicillatus*

Forpus conspicillatus is ongeveer 12 – 13 cm groot (Del Hoyo et al., 1997; Forshaw and Cooper, 1973; Juniper and Parr, 1998). Ze zijn overwegend groen en de mannen hebben een blauwe ring rond het oog. Bij de poppen is deze vervangen door een smaragdgroene ring rond het oog. Bij de mannen is er een grijze waas waar te nemen op het lichaam. De onderrug is blauw. De poppen zijn overwegend groen met gele waas over het lichaam en missen zoals de meeste poppen bij *Forpus*-soorten de blauwe veervelden. Deze kleuren kunnen wat variëren naargelang de ondersoort waar de vogels toe behoren.

Van deze soort zijn er drie ondersoorten gekend:

- *Forpus conspicillatus conspicillatus* (Lafresnaye) 1848: nominaatvorm oogringdwergpapegaai
- *Forpus conspicillatus cauae* (Chapman) 1915: Cauca dwergpapegaai
- *Forpus conspicillatus metae* Borrero & Hernandez 1961: Meta dwergpapegaai

Nominaatvorm: *Forpus conspicillatus conspicillatus* (Lafresnaye) 1848

Oogringdwergpapegaai

Forpus conspicillatus conspicillatus werd gelijktijdig met *Forpus passerinus viridissimus* beschreven door Frédéric Armand André de Lafresnaye (1783-1861) in de elfde editie van 'Revue Zoologique, par la Societé

Cuvierienne...Journal mensuel publié sous la direction de M. F. E. Guérin-Ménéville'.

Lafresnaye noemde deze soort *Psittacula conspicillata* (Psittacule à lunettes). De beschrijving gebeurde, zoals het destijds veelal gebruikelijk was, in het Latijn, maar Lafresnaye voegde er ook nog een Franse vertaling aan toe. Ik geef hier een vrije vertaling:

"Deze kleine soort onderscheidt zich gemakkelijk van 'de passerina' door haar meer donkere groene tint, bijna smaragdgroen op het voorhoofd en wangen zonder enige geelachtig groene schijn. Eveneens door de cirkel van blauwe veren rond de ogen. De bek en de poten lijken wit, of ten minste zeer lichtgeel. De vogel is ook een beetje kleiner dan de passerina" (Cuvierienne, 1848, p. 172).

Hij vermeldde ook dat deze soort aangetroffen werd in Colombia. Toen Boie tien jaar later het genus *Forpus* determineerde werd het *Forpus conspicillatus conspicillatus*. *Conspicillatus* betekent zoveel als 'met opvallende markeringen aan het oog'.

Beschrijving nominaatvorm:

De mannen zijn overwegend groen, het masker is een tint donkerder. Rond het oog is een blauwe ring van veren welke achter het oog op een punt samenkomt. Het achterhoofd en nek heeft een grijze waas. De rest van het lichaam heeft een lichtgrijze waas. De onderrug, stuit en primaire vleugeldekveren zijn donkerblauw/violetachtig. Vleugelbocht en ondervleugeldekveren zijn donkerblauw. Ogen zijn tweekleurig, bruine iris en zwarte pupil. Poten vleeskleurig en nagels hoornkleurig. Poppen missen de blauwe en violette veervelden.

Rond het oog hebben ze een smaragdgroene ring. Lichaam is groen met gele waas. Kleur ogen, poten en nagels identiek als bij mannen.

Forpus conspicillatus conspicillatus vinden we hoofdzakelijk terug in het oosten van Panama en noord en west Colombia.

Forpus conspicillatus caucae (Chapman) 1915

Cauca dwergpapegaai

Het was de Amerikaan Frank Michler Chapman (1864-1945) die in 1915 als eerste *Forpus conspicillatus caucae* onder de naam *Psittacula conspicillata caucae* - subsp. Nov. - (nieuwe ondersoort) beschreef in de 34ste editie van Bulletin of the American Museum of Natural History.

Chapman was in 1908 als curator aangesteld op de afdeling vogels van het American Museum of Natural History. In deze hoedanigheid beschreef hij diverse nieuwe soorten.

Hij vermeldde volgende aan het begin van zijn hoofdstuk Descriptions of proposed new birds from Central and South America : 'Dit document is in feite de vierde voorlopige publicatie over de collecties die het American Museum in de afgelopen jaren heeft ontvangen uit Colombia. De identificatie van dit materiaal leidde in sommige gevallen tot de ontdekking van ogenschijnlijk onbeschreven soorten...'

Met andere woorden, hij is nooit in het gebied geweest en heeft de vogels beschreven aan de hand van de beschikbare balgen in de collectie. Ik geef hier een vrije vertaling van zijn beschrijving:

Psittacula conspicillata caucae subsp. nov.
Lijkt op *P. c. conspicillata* van Lafresnaye uit de Bogota regio, maar is groter. De vleugels en de staart zijn wat langer. De bek is gemiddeld zwaarder. De blauwe veren van de stuit, boven- en ondervleugeldekveren zijn duidelijk meer blauw en minder paars of blauw-violet.
Ze zijn afkomstig uit de tropische zone in de Cauca vallei en westwaarts over de San Antonio Pass naar de dorre stroomgebied van de bovenste

Dagua Valley.

Type-exemplaar nummer: 107.754 , American Museum of Natural History. Cali (3500 ft), Cauca Vallei, Colombia, 21 december 1910 ; W. B. Richardson.

Toelichting - . Deze vorm is gebaseerd op een reeks van twaalf mannen en drie poppen uit de regio Cauca, die *caucae* zijn. Ze werden vergeleken met elf mannen en zes poppen, uit de Magdalena vallei en Buena Vista, welke *conspicillata* zijn. De extreemste kleuren worden gevonden bij drie mannen van Caldas.....

Daarbij geeft hij ook aan dat hij veronderstelt dat de vogel die Lafresnaye als *Psittacula conspicillata* beschreef waarschijnlijk afkomstig was uit de Bogota regio en hij stelde daarom voor de streek Honda aan de bovenste Magdalena rivier, aan de voet van het pad naar Bogota, als een geschikt type lokaliteit voor *Psittacula conspicillata conspicillata* te benoemen.

De twaalf vogels welke hij gebruikte voor zijn beschrijving van *Psittacula conspicillata caucae* kwamen uit de regio van Caldas, San Antonio, Calin Palnira en Rio Frio.

Het mag u nu duidelijk zijn dat hij deze soort vernoemde naar de Cauca vallei waar deze vogels voorkomen. We vinden vandaag de dag deze vogels hoofdzakelijk ten westen van het Andesgebergte in het zuidwesten van Colombia tot aan de grens van Ecuador.

Opvallende bij de mannen bij deze ondersoort is wel het feit dat we bij hen de volledig gesloten blauwe ring rond het oog, zoals bij *Forpus conspicillatus conspicillatus* niet aantreffen. Bij *Forpus conspicillatus caucae* is er enkel een blauwe lijn boven en achter het oog. Ook is het blauw opvallend lichter dan bij *conspicillatus* en zijn de vogels wat groter. Van de poppen werd geen beschrijving gemaakt en dat komt waarschijnlijk omdat deze heel weinig verschillen vertonen met de poppen van *Forpus conspicillatus conspicillatus*. Opvallend verschil is dat ze enkel boven en achter het oog een smaragdgroene lijn hebben. En misschien mag gesteld worden dat ze iets lichter groen gekleurd zijn dan de nominaatvorm.

Forpus conspicillatus metae Borrero & Hernandez 1961

Metae dwergpapegaai

Tot nu toe is dat de laatst beschreven Forpussoort. Het was (pas) in 1961 dat José Borrero en Jorge Ignacio Hernández-Camacho *Forpus conspicillatus metae* beschreven in *Novedades colombianas*. Dit wetenschappelijk blad wordt uitgegeven door het 'Museo de Historia Natural de la Universidad del Cauca'.

Dat deze auteurs de soort meteen in het juiste genus beschreven kan je merken aan de naam van deze soort: *Forpus conspicillatus metae* Borrero & Hernandez 1961. De namen van de auteurs staan, in tegenstelling tot bijvoorbeeld *Forpus conspicillatus cauae* (Chapman) 1915, niet tussen haakjes.

Chapman beschreef *F.c.caucae* als *Psittacula conspicillata cauae* en de naam van deze ondersoort moest bijgevolg in een ander genus geplaatst worden. Vandaar dat hun naam tussen haakjes staat. Bij *Forpus conspicillatus metae* was dat niet nodig aangezien beide auteurs deze ondersoort meteen in het juiste genus plaatsten.

De beschrijving gebeurde in het Portugees en was gebaseerd op de aanwezige balgen in het museum. Het werd een lijvig rapport waarin alle ondersoorten met elkaar werden vergeleken. Op deze manier toonden de auteurs aan dat de vogels die in het oosten van het verspreidingsgebied (Centraal Colombia, ten oosten van het

Andesgebergte tot het westen van Venezuela) van deze soort voorkomen wel degelijk van de twee overige ondersoorten verschillen. Want aan de ene kant zijn ze net zo groot als de nominaatvorm (en dus kleiner dan *F.c.caucae*), maar aan de andere kant hebben ze net als *cauae* slechts een blauwe lijn boven en achter het oog en missen dus de gesloten oogring van de nominaatvorm. Dit geldt net zo als bij *cauae* ook voor de poppen die misschien ook iets lichter groen gekleurd zijn dan de nominaatvorm.

Deze vogels werden *Forpus conspicillatus metae* genaamd naar de Rio Meta. Deze rivier ontspringt in het departement Meta in Centraal Colombia en vloeit samen met de Orinoco rivier in de buurt van Puerto Carreño aan de grens met Venezuela. Daarmee loopt deze rivier door een groot deel van het habitat van deze ondersoort.

Forpus conspicillatus in avicultuur

Deze soort is aanwezig in avicultuur maar over de aanwezige ondersoorten lopen de meningen grondig uiteen. Toch zien we alleen maar vogels van de nominaatvorm.

Als we de bronnen bij CITES er op naslaan dan zien we dat volgens hun gegevens er zeer vermoedelijk *conspicillatus* geïmporteerd werden, aangezien er al in 1986 export van nakweek was vanuit de EU. In de jaren 90 zijn er wel enkele exemplaren vanuit Brazilië (eenmaal 4 stuks en eenmaal 6 stuks) naar België geëxporteerd.

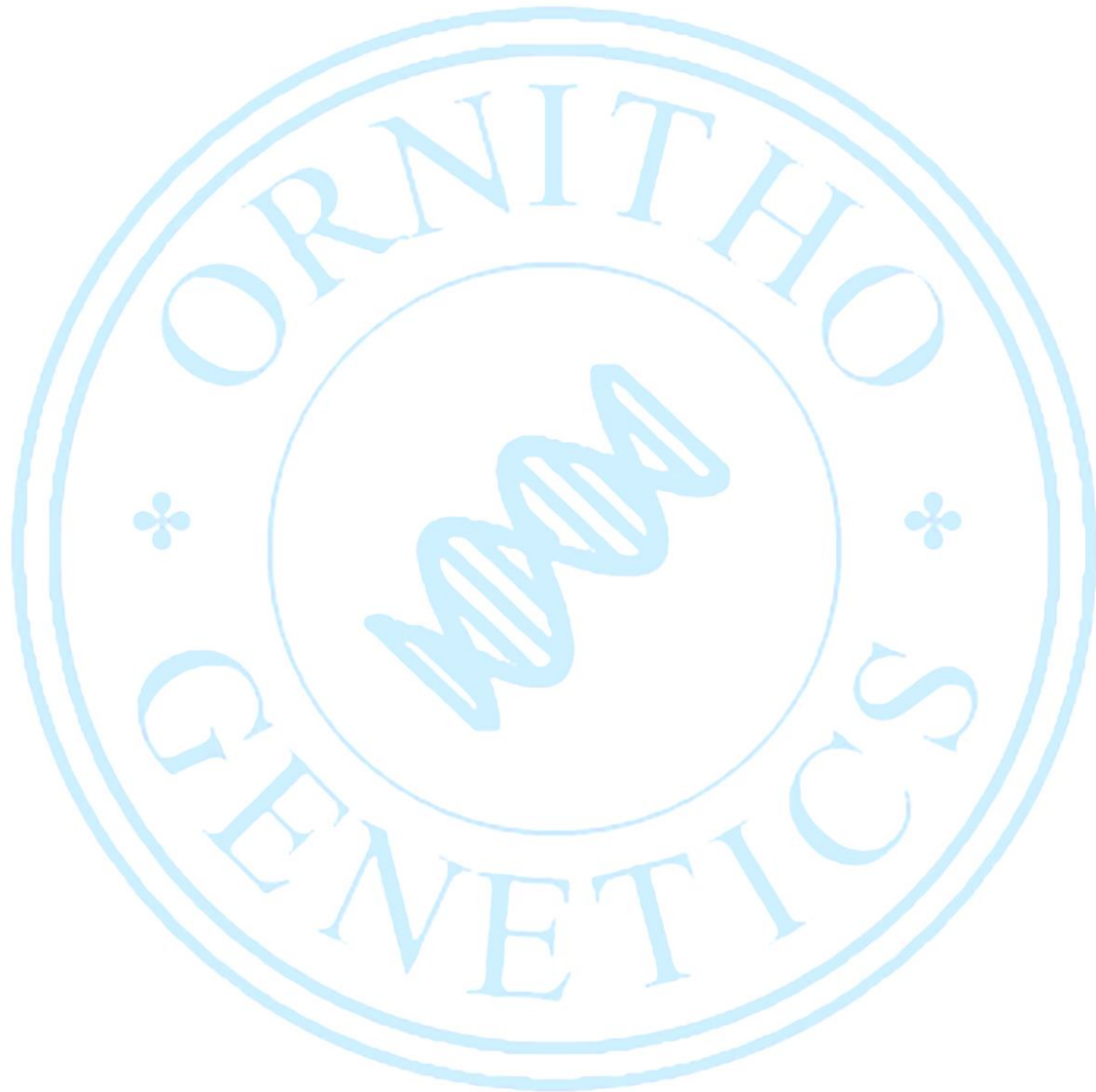
Bibliografie:

- Cuvierienne, S., 1848. *Revue zoologique. Revue zoologique.*
- Del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Cabot, J., 1997. *Handbook of the birds of the world.*
- Forshaw, J.M., Cooper, W.T., 1973. *Parrots of the world.* Lansdowne.
- Garnetzke-Stollmann, K., Franck, D., 1991. *Socialisation tactics of the spectacled parrotlet (Forpus conspicillatus).* *Behaviour* 1–29.
- Juniper, T., Parr, M., 1998. *Parrots: A Guide to Parrots of the World.* Yale University Press.
- Krashennikova, A., Wanker, R., 2010. *String-pulling in spectacled parrotlets (Forpus conspicillatus).* *Behaviour* 147, 5–6.
- Wanker, R., 1999. *Socialization in spectacled parrotlets (Forpus conspicillatus): how juveniles compensate for the lack of siblings.* *Acta Ethologica* 2, 23–28.
- Wanker, R., Apcin, J., Jennerjahn, B., Waibel, B., 1998. *Discrimination of different social companions in spectacled parrotlets (Forpus conspicillatus): evidence for individual vocal recognition.* *Behav. Ecol. Sociobiol.* 43, 197–202.
- Wanker, R., Bernate, L.C., Franck, D., 1996. *Socialization of Spectacled Parrotlets Forpus conspicillatus: the role of parents, crèches and sibling groups in nature.* *J. Für Ornithol.* 137, 447–461.

Wanker, R., Fischer, J., 2001. Intra-and interindividual variation in the contact calls of spectacled parrotlets (*Forpus conspicillatus*). *Behaviour* 138, 709–726.

Wanker, R., Sugama, Y., Prinage, S., 2005. Vocal labelling of family members in spectacled parrotlets, *Forpus conspicillatus*. *Anim. Behav.* 70, 111–118.

www.birdlife.org [WWW Document], 2014. . *Birdlife Int.*

© Dirk Van den Abeele

Forpus cyanopygius (Souancé) 1856

Mexicaanse dwergpapegaai

Forpus cyanopygius of 'Mexicaantjes', zoals ze ook door de liefhebbers genoemd worden, vinden we terug in het noordwesten van Mexico en op de Maria eilanden. Deze Maria-eilanden (Spaans: Islas Mariás) zijn een archipel bestaande uit drie grote en zes kleinere eilanden in de Grote Oceaan. Ze liggen zowat 100 kilometer ten westen van de Mexicaanse kust. Men spreekt ook van 'Tres Marias' eilanden.

Net als de meeste forpussoorten komen ze daar voor in grasvlakten en tropische bossen. Uiteraard hebben ze de voorkeur voor gebieden waar het meeste water voorhanden is. De totale oppervlakte van hun habitat zou meer dan 115.000 km² bedragen (www.birdlife.org 2014). De vogels zouden er broeden tijdens de maanden juni en juli, met dat verschil dat de vogels op het Mexicaanse vasteland reeds in juni zouden broeden en de vogels op de Maria eilanden zouden pas in juli starten (Grant, 1966). Dit zou volgens deze onderzoekers te maken hebben met het beschikbare voedsel tijdens deze periodes.

Hun status in de wildbaan zou nog veilig zijn, al wordt er wel meermaals gewaarschuwd voor het gevaar van illegale vogelvangst.

Beschrijving *Forpus cyanopygius*

Forpus cyanopygius is ongeveer 13 tot 14 cm groot (Del Hoyo, Elliott, Sargatal, & Cabot, 1997; Forshaw & Knight, 2006). De man is overwegend groen, de stuit is lichtblauw, net als een deel van de vleugeldekveren en de ondervleugeldekveren. Hun masker is geelgroen en de vogels tonen over het algemeen wat gele waas over het lichaam. De snavel is hoornkleurig / grijs. Poten en nagels zijn grijs. Oog is tweekleurig: bruine iris en zwarte pupil.

Van *Forpus cyanopygius* zijn twee ondersoorten gekend:

- *Forpus cyanopygius cyanopygius* (Souance) 1856 - nominaatvorm Mexicaanse dwergpapegaai
- *Forpus cyanopygius insularis* (Ridgway) 1888 - Mexicaanse dwergpapegaai 'van een eiland'

Er is ook lang sprake geweest van een derde ondersoort, *Forpus cyanopygius pallidus* (Brewster) 1889, de Sonora dwergpapegaai uit het noordelijkste gedeelte van het verspreidingsgebied. Deze ondersoort zou wat bleker van kleur zijn (pallidus betekent bleek).

Maar de laatste decennia hebben de meeste taxonomisten deze piste al laten varen omdat er een geleidelijke overgang is van deze blekere vogels in het noorden naar de wat feller gekleurde vogels in het zuiden. Om deze reden vallen er ook geen twee ondersoorten te onderscheiden. Dit werd recent dan ook nog eens door DNA

onderzoek bevestigd (Smith, Ribas, Whitney, Hernández-baños, & Klicka, 2013).

Nominaatvorm: *Forpus cyanopygius cyanopygius* (Souance) 1856

De Franse Baron Charles de Souancé (1823 – 1896) beschreef in 1856 in 'Revue et Magasin de Zoologie Pure et Appliquée' *Forpus cyanopygius* onder de naam *Psittacula cyanopygia*. De naam is een afgeleide van het Griekse: kuanos = staalblauw en pygios = stuit. De liefhebbers hebben het in de Nederlandse taal meestal over Mexicaanse dwergpapegaai.

Charles de Souancé beschreef samen met zijn adellijke oom en amateur ornitholoog François Victor Masséna (1799 – 1863) een aantal nieuwe soorten. Al deze vogels waren afkomstig uit de privécollectie van Masséna. Een vrij ruime collectie die toch een 12.500 tal exemplaren omvatte.

Uit deze collectie beschreven ze samen ondermeer:

Pyrrhura calliptera (Massena & Souance) 1854,
Pyrrhura devillei (Massena & Souance) 1854,
Ognorhynchus icterotis (Massena & Souance) 1854,
Pionus seniloides (Massena & Souance) 1854,
Pyrrhura molinae (Massena & Souance) 1854.

Volgende soorten werden door Souancé alleen

beschreven:

Psittacara chloropterus (Souance) 1856, *Bolborhynchus orbygnesius* (Souance) 1856, *Forpus cyanopygius* (Souance) 1856 en *Cyanoramphus malherbi* Souance 1857 daarnaast beschreef hij ook een aantal nieuwe ondersoorten in diverse genera.

De eerste beschrijving welke hij maakte van *Forpus cyanopygius* was eerder summier.

Ik geef hierbij een vrije vertaling:

Psittacula cyanopygia

Verschilt van *P. passerina* omdat hij wat groter is, ook de blauwe kleur op de vleugels en stuit is eerder turquoise blauw dan ultramarijn. Poten en bek zijn 'noirâtres' (zwartachtig). Totale lengte 15 cm, vleugel 9 cm.

Verdere details ontbreken.

Wat Souancé eigenlijk ontgaan was is het feit dat deze soort toch een opvallend geelgroen masker heeft. Over de rest van het lichaam vinden we ook een gele waas. De stuit is lichtblauw gekleurd, net als de primaire vleugeldekveren en de ondervleugeldekveren. Poten en nagels donkergrijs. Snavel grijs.

Bij de pop is het masker eveneens geelgroen gekleurd, maar zijn de blauwe veervelden vervangen door geelgroen. Rest idem aan man.

Deze soort komt gelukkig nog veelvuldig voor in het noordwesten van Mexico. Hoewel de illegale vogelvangst op lange termijn toch een gevaar zou kunnen betekenen voor deze soort.

Forpus cyanopygius insularis (Ridgway) 1888

Tres Marias-dwergpapegaai

In 1888 werd *Forpus cyanopygius insularis* beschreven door de Amerikaan Robert Ridgway in het tiende deel van Proceedings of the U.S. National Museum. In datzelfde deel beschreef Ridgway (1850-1929) eveneens *Forpus passerinus deliciosus*. Op pagina 541 vinden we daar dan de eerste beschrijving van *Psittacula insularis* (insularis betekent zoveel als 'van het eiland').

Ik geef een verkorte vertaling:

Psittacula insularis (sp. nov. = nieuwe soort)
Tres Marias Passerine Parrot

Specifieke karakteristieken: is gelijk aan P. cyanopygia maar groter en donkerder.

Habitat: Tres Marias eilanden, West Mexico.

Hij vermeldt ook nog hoe een jong mannetje eruit ziet en beschrijft de pop als: *bovenlichaam 'helder parkietgroen', meer helder 'parijsgroen' gekleurd op de stuit, bovenstaartdekveren en staartveren. Onderlichaam 'diep appelgroen'.*

Interessant is dat hij vermeldt dat hijzelf geen volwassen mannetje heeft gezien maar dat hij zich baseert op de wetenschappelijke beschrijving van de Duitse ornitholoog Otto Finsch en verder van de Amerikaanse ornitholoog kolonel Andrew Jackson Grayson (1819–1869). Hij citeert ook dat het eveneens Grayson was die het verschil tussen deze ondersoort en de vogels op het Mexicaanse vaste land opgemerkt had.

Ridgway verwees daarvoor naar Graysons beschrijving in het veertiende deel van Proceedings of the Boston Society of Natural History waar hij onder de titel Natural history of the Tres Marias and Socorro een aantal soorten beschrijft. Op pagina 271 beschrijft Grayson deze soort uitvoerig en hij geeft inderdaad ook het verschil aan met de soort op het land. Ik citeer '*Perhaps the Marias birds may be considered a darker locale race*' wat zoveel wil zeggen als: 'misschien kunnen we de vogels van Tres Marias beschouwen als een donkerder lokale soort'. Helaas geeft hij ze geen aparte naam, waardoor hij de eer van een nieuwe ondersoort te noemen aan zijn neus laat voorbij gaan.

In 1937 plaatste Peters ze in zijn checklist als ondersoort van *Forpus cyanopygius* en werd het *Forpus cyanopygius insularis* (Peters, 1937).

Grayson had gelijk, deze ondersoort vinden we inderdaad alleen maar op de Tres Marias archipel. *Forpus cyanopygius insularis* is wat groter en donkerder gekleurd dan de nominaatvorm. Bij mannen zijn de blauwe veervelden opvallend donkerder blauw en het onderlichaam vertoont een sterk grijsblauwe waas. Snavel lijkt me ook meer zwart dan donkergrijs bij de nominaatvorm.

Forpus cyanopygius in avicultuur

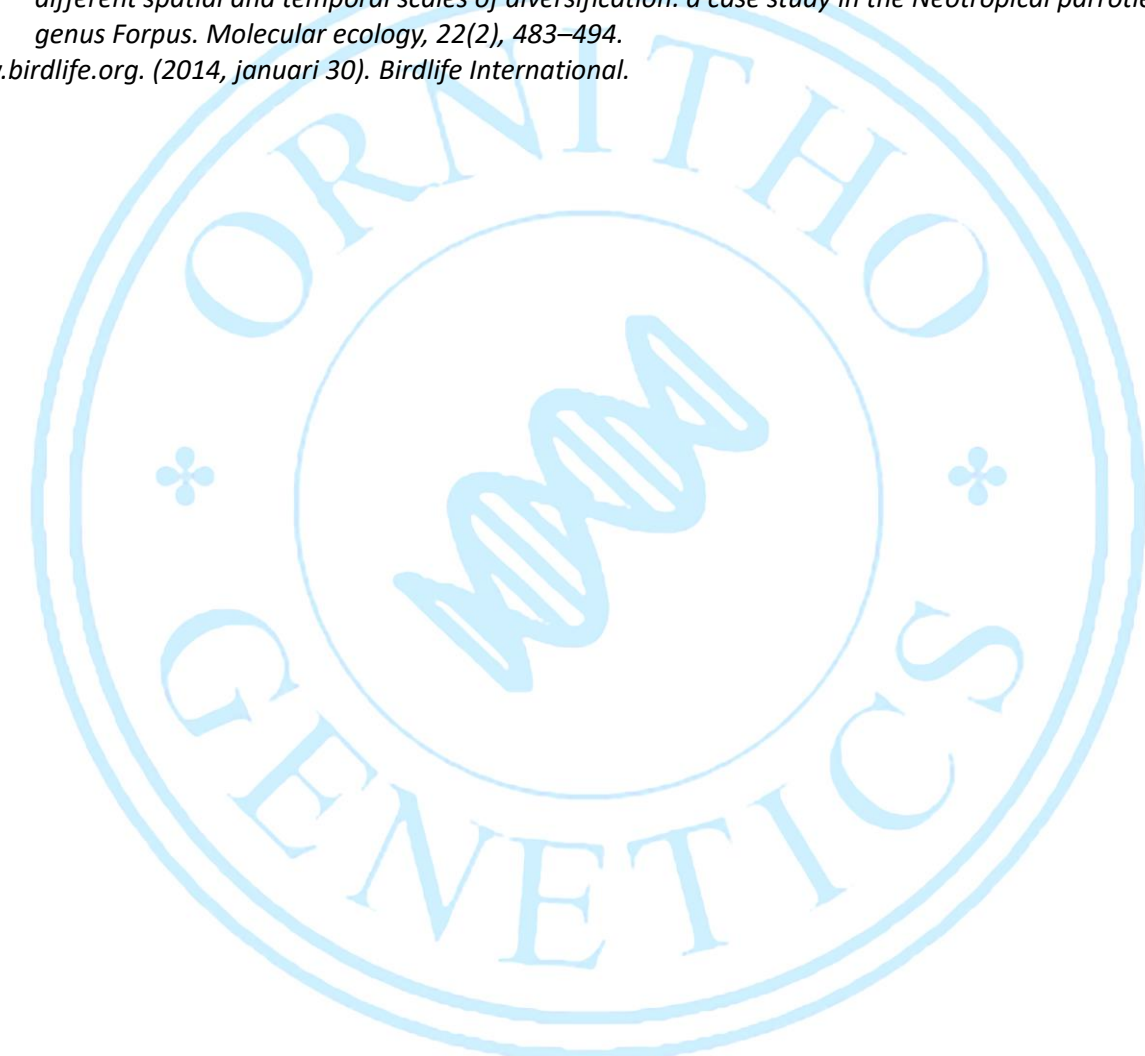
Persoonlijk heb ik slechts enkele nominaatvorm *Forpus cyanopygius* gezien in avicultuur. Sommige liefhebbers claimen de ondersoort *Forpus*

cyanopygius insularis nog in hun bezit te hebben, maar als ik ze vergelijk met de beschikbare balgen dan blijkt helaas toch duidelijk dat dit niet kan

kloppen. Want geen enkele zo genoemde '*insularis*' vertoont die opvallende grijsblauwe waas aan de onderkant van het lichaam.

Bibliografie

- Del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., & Cabot, J. (1997). *Handbook of the birds of the world (Vol. 4)*.
Forshaw, J. M., & Knight, F. (2006). *Parrots of the world: an identification guide*. Princeton University Press.
Grant, P. R. (1966). LATE BREEDING ON THE TRES MARIAS ISLANDS.
Peters, J. L. (1937). *Peters's' Check-List of Birds of the World' (Vol. 3)*. Harvard University Press.
Smith, B. T., Ribas, C. C., Whitney, B. M., Hernández-baños, B. E., & Klicka, J. (2013). Identifying biases at different spatial and temporal scales of diversification: a case study in the Neotropical parrotlet genus *Forpus*. *Molecular ecology*, 22(2), 483–494.
www.birdlife.org. (2014, januari 30). Birdlife International.

© Dirk Van den Abeele

Forpus spengeli (Hartlaub) 1885

Spengels dwergpapegaai

We vinden Forpus spengeli terug in het noorden van Colombia. Uit onderzoek weten we dat ze zich daar regelmatig te goed dan aan de vruchten van de Cecropiaboom (Janzen, 1969). Ze zouden zich daar hoofdzakelijk ophouden in half open bosgebieden. Over hun broedgewoonten in de wildbaan is zo goed als niets geweten. We vermoeden dat ze, net als alle andere Forpussoorten, in boomholtes broeden.

Het parcours dat Forpus spengeli heeft afwerkt om vandaag de dag (terug) als zelfstandige soort beschouwd te worden is op zijn zachtst uitgedrukt indrukwekkend. Het was de Duitse natuuronderzoeker, zoöloog en arts Carl Johann Gustav Hartlaub (1814-1900) welke als eerste deze soort beschreef. (Twee jaar later werd dezelfde soort nog eens door Ridgway als Psittacula exquisita beschreven. Maar volgens de regels heeft natuurlijk de eerste naam het voorrecht.)

Hartlaub maakte na het beëindigen van zijn studies verschillende reizen waarbij hij heel veel vogels verzamelde. Deze balgen schonk hij aan het Museum der Naturhistorischen Gesellschaft in Bremen. Samen met zijn assistent Jean Louis Cabanis (welke ook *Forpus modestus* beschreef) richtte hij in 1852 het '*Journal für Ornithologie*' op. Dit tijdschrift is nu het oudste nog bestaande ornithologische vaktijdschrift. Hij was heel actief en beschreef 169 nieuwe vogelsoorten (Gill & Donsker, 2016).

In 'Proceedings of the Scientific Meetings of the Zoological Society of London' uit 1885 beschreef hij *Forpus spengeli*. Het werd een vrij uitgebreide beschrijving en ik geef een vrije vertaling van de belangrijkste passages in de tekst:

'In een kleine collectie balgen afkomstig van Baranquilla, welk kort geleden aan het Museum van Bremen is geschonken, vond ik een enkel exemplaar van een nogal typische Psittacula. Zo te zien geheel volwassen en waarschijnlijk een mannetje. Nadat ik deze kleine vogel had vergeleken met de aanwezige Psittacula in onze collectie – Psittacula passerina uit Zuidoost Brazilië, Psittacula cyanochlora uit Noord Brazilië..., Psittacula cyanopyga van de Tres Mariaseilanden, Psittacula coelestis en Psittacula conspicillata –, en na het tevergeefs zoeken naar een beschrijving van deze vogel in de bestaande systematische literatuur denk ik dat het gerechtvaardigd is om deze Psittacula als nieuwe soort te beschrijven. Ik had deze graag genoemd naar mijn vriend Dr. W. Spengel, bekend zoöloog en directeur in het Museum van Bremen.

Psittacula spengeli, (Nov. Spec)'

Dan komt, zoals destijds voorzien in de regels van de taxonomie een beschrijving van deze vogel in het Latijn, gevolg door een Engelse vertaling waaruit ik citeer: *'De kleur van het bovenlichaam is licht parkietgroen, helderder en puurder op het bovenhoofd en de wangen. Onderlichaam iets lichter gekleurd met een licht gele waas; stuit en bovenstaartdekveren een licht turquoise blauwe kleur (idem als bij Psittacula cyanopyga), grote vleugeldekken hebben dezelfde kleur; slagpennen zijn zwart aan de binnenvlag; buitenvlag is groen; ondervleugeldekken zijn aan de vleugelrand eveneens licht turquoise blauw; dichter bij het lichaam eerder licht blauw; staartveren lichtgroen, staartpennen hebben een gele vlek in het centrum, met een onduidelijke groene schijn; de onderstaartdekveren zijn zeer licht geelgroen; bek is groot en witachtig van kleur; poten vleeskleurig.*

Psittacula spengeli lijkt op Psittacula cyanopyga wat betreft de turquoise kleur op de stuit; maar is kleiner van formaat en de bek is groter; en heeft op de binnenste vleugeldekken een kobaltblauwe vlek, net als de gele binnenvlaggen van de staartveren.

Bij Psittacula cyanochlora... lijken de binnenste vleugeldekken goed op deze van Psittacula spengeli; maar de kleur van hun stuit is ... schitterend emerald groen, en de binnenvlaggen van hun staartveren zijn niet geel maar groen met een gele rand. Psittacula cyanochlora is in het geheel een grotere vogel en heeft een veel kleinere bek. De kobaltblauwe kleur die we zo opvallend aantreffen in de slagpennen bij Psittacula cyanochlora is totaal afwezig bij Psittacula spengeli.

Zo ver ik weet is *Psittacula spengeli* de enige soort in dit genus die de zelfde kleur heeft van de binnenste vleugeldekveren als *Psittacula passerina* en een identieke kleur op de stuit heeft dan *Psittacula cyanopyga*. '... Einde citaat.

U ziet dat Hartlaub een vrij uitgebreide beschrijving en heel wat argumenten gaf waarom het hier volgens hem over een aparte, nog niet beschreven soort, ging. Hij vergeleek de vogel uitvoerig met de toen gekende soorten (omdat deze oudere namen wat verwarrend kunnen overkomen zet ik er de hedendaagse soortnamen eens bij) *Psittacula passerina* = *Forpus passerinus*, *Psittacula cyanochlora* = *Forpus passerinus cyanochlorus*, *Psittacula cyanopyga* van de Tres Mariaseilanden = *Forpus cyanopygius insularis*, *Psittacula coelestis* = *Forpus coelestis* en *Psittacula conspicillata* = *Forpus conspicillatus* en gaf de duidelijke verschillen op met sommige van deze soorten. Hij plaatste er ook nog een vrij gedetailleerde tekening bij.

Toch klasseerde Peters deze soort in 1937 in de Checklist of Birds of the world (Peters, 1937) als een ondersoort van *Forpus passerinus* en noemde ze bijgevolg *Forpus passerinus spengeli*.

In 1980 klasseerden Howard & Moore ze als een ondersoort van *Forpus xanthopterygius* en werd het *Forpus xanthopterygius spengeli* (Howard & Moore, 1980). In 1997 werd het volgens het Handbook of the birds of the world *Forpus crassirostris spengeli* (Del Hoyo, Elliott, Sargatal, & Cabot, 1997). *Forpus crassirostris* was een (niet geldige) naam die ook voor *Forpus xanthopterygius* gebruikt werd. Verwarrend?? ik dacht het niet (LOL).

De meeste hobbykwekers hadden dan ook al jaren hun (terechte) bedenkingen bij het feit dat *spengeli* een ondersoort zou zijn van een bestaande *Forpus*soort en de discussies daarover waren niet te tellen. Gelukkig kwam in 2013 het verlossende antwoord dank zijn het DNA onderzoek van Smith (Smith, Ribas, Whitney, Hernández-baños, & Klicka, 2013).

Er kan nu geen twijfel meer over bestaan: Deze soort is zeker geen ondersoort van *Forpus xanthopterygius*, maar lijkt eerder een verder geëvolueerde *Forpus passerinus*. Niet te misverstaan: het is geen ondersoort van *Forpus passerinus*. Het onderzoek gaf ook aan dat *Forpus xanthopterygius* en *Forpus passerinus* ooit een gemeenschappelijke voorouder hadden en deze soorten (*Forpus spengeli* inclusief) bij de jongsten van het genus horen. Met andere woorden Hartlaub had het bij het rechte eind: *Forpus spengeli* is wel degelijk een aparte soort. Dat is eigenlijk ook vrij logisch want het verspreidingsgebied van *Forpus spengeli* ligt tussen dat van *Forpus conspicillatus* (in het noorden van *spengeli*), *Forpus passerinus* (in het oosten van *spengeli*) en *Forpus xanthopterygius* (in het zuiden van *spengeli*). En ook de kleuren van *spengeli* liggen tussen deze drie soorten in. Dus in het geheel toch vrij zelfstandig. In 2015 en 2016 werd in de taxonomie deze stelling ook erkend en bevestigd (Donegan, Verhelst, Ellery, Cortés-Herrera, & Salaman, z.d.) .

Forpus spengeli in avicultuur

Deze soort zou beperkt aanwezig zijn avicultuur.

Bibliografie:

Del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., & Cabot, J. (1997). *Handbook of the birds of the world (Vol. 4)*.

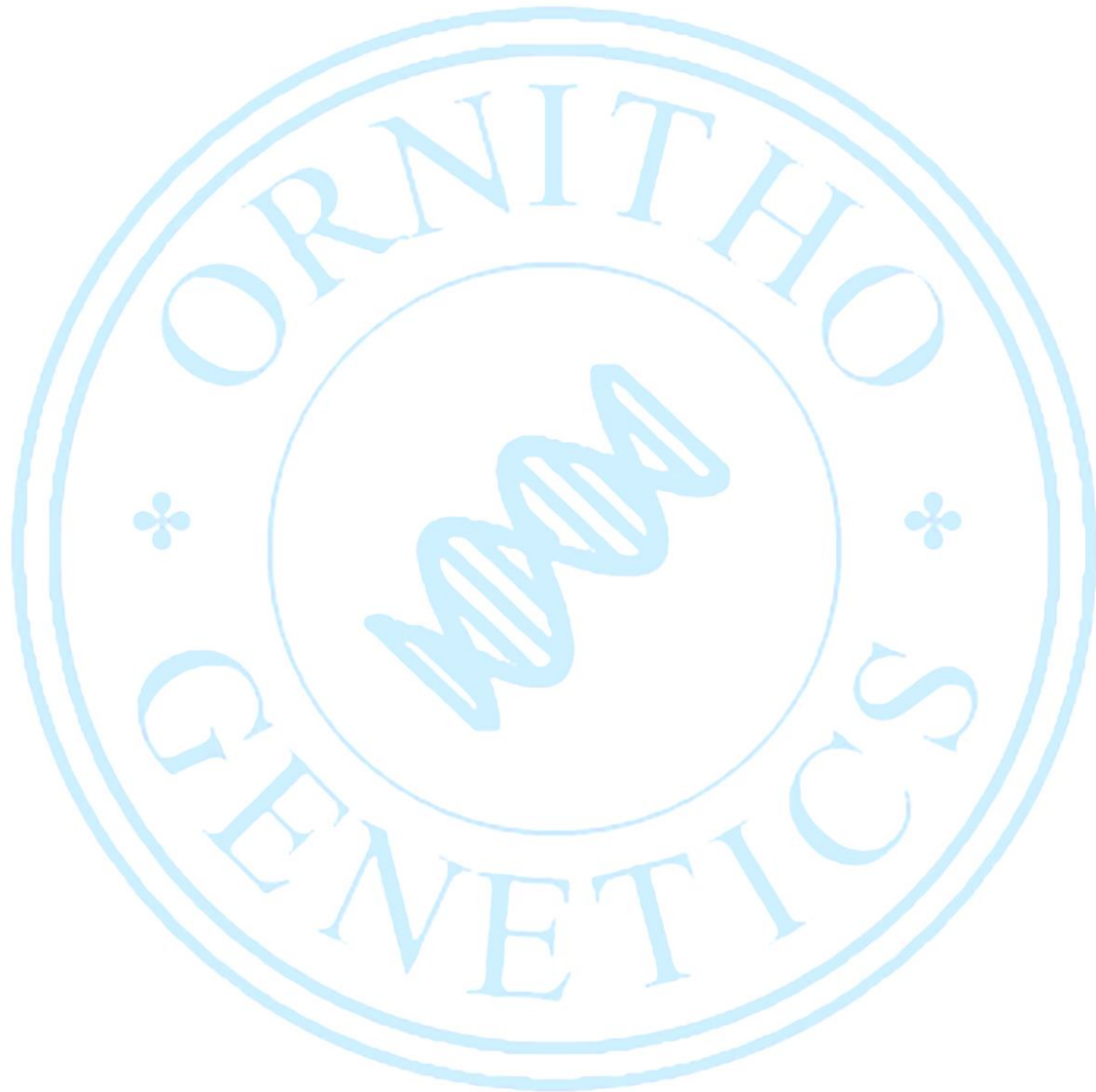
Donegan, T., Verhelst, J. C., Ellery, T., Cortés-Herrera, O., & Salaman, P. (z.d.). *Revision of the status of bird species occurring or reported in Colombia 2016 and assessment of BirdLife International's new parrot taxonomy*. Geraadpleegd van

https://www.researchgate.net/profile/Thomas_Donegan/publication/309618184_Revision_of_the_status_of_bird_species_occurring_or_reported_in_Colombia_2016_and_assessment_of_BirdLife_International's_ne

Howard, R., & Moore, A. (1980). *A complete checklist of the birds of the world*. Academic Press Ltd.
Geraadpleegd van <http://www.cabdirect.org/abstracts/19910506948.html>

Peters, J. L. (1937). *Peters's' Check-List of Birds of the World' (Vol. 3)*. Harvard University Press.

Smith, B. T., Ribas, C. C., Whitney, B. M., Hernández-bañós, B. E., & Klicka, J. (2013). *Identifying biases at different spatial and temporal scales of diversification: a case study in the Neotropical parrotlet genus *Forpus**. *Molecular ecology*, 22(2), 483–494.

© Dirk Van den Abeele

Forpus xanthops (Salvin) 1895

Geelmaskerdwergpapegaai

Forpus xanthops is afkomstig uit noordwest Peru waar het zijn habitat heeft in de omgeving van de Marañónvallei. Het is een vrij beperkt verspreidingsgebied van ongeveer een 2.400 km² dat zich uitstrekt van de Marañón Vallei over het zuidoosten van Cajamarca en ten oosten van La Libertad. ("www.birdlife.org", 2014). Helaas moeten we hier een duidelijke waarschuwing meegeven want deze soort is ernstig bedreigd in zijn voortbestaan in de wildbaan.

De grote vraag naar deze vogels voor de handel in huisdieren heeft in het verleden voor heel wat legale en illegale vogelvangst gezorgd (Gastañaga e.a., 2011). Bijkomend probleem is dat de mortaliteit van deze vogels nadat ze gevangen zijn extreem hoog is en soms oploopt van 40% tot zelfs 100%, waardoor, om aan de vraag te kunnen voldoen, steeds meer vogels dienen gevangen te worden.

Niet alleen de stress is fataal, de vogels zouden wanneer ze met te veel samen in een kleine ruimte zitten heel vijandig kunnen zijn tegenover hun soortgenoten. Dit bijna altijd met dodelijk afloop voor de zwaksten. Een gedrag dat, volgens de auteur, door de parkwachters ook al opgemerkt is bij *Forpus coelestis* (Begazo, 1987). Dat zou misschien een antwoord kunnen zijn op de vraag hoe het komt dat sommige *Forpus coelestis* in avicultuur inderdaad nogal vijandig tegen soortgenoten kunnen zijn. Andere vaststelling was ook dat een plotse verandering van het aangeboden voedsel fataal kan zijn. Dat alles heeft er helaas voor gezorgd dat er nog maar een beperkt aantal vogels in de wildbaan meer aanwezig zijn. Sommige bronnen spreken van amper maar een 1.500 tal vogels. (Begazo, 1996).

Er is niet zo veel geweten over de broedgewoontes van *Forpus xanthops* in de vrije natuur. Gelukkig hebben we het verslag van Alfredo Begazo welke tussen 1988 en 1989 een tweetal weken samen met de parkwachters op pad ging en zo iets meer te weten kwam over hun gedrag in het wild.

Ze trokken daarvoor door de streek van Los Cocos in the 'upper Rio Marañón Valley'. In deze woestijnachtige gebieden troffen ze *Forpus xanthops* vooral aan in cactussen. Ze konden daar vaststellen dat de vogels zich daar voeden met vruchten van deze cactussen. Volgens de parkwachters zouden ze een wisselend dieet hebben. Zo zouden ze tijdens het regenseizoen (van december tot juni) zich hoofdzakelijk voeden met vruchten en zaden van bomen. Buiten het regenseizoen zouden vooral vruchten en pulp van cactussen op het menu staan (Riveros e.a., 1991),

Terwijl er in avicultuur meldingen zijn van meerdere broedsels per jaar, zouden de vogels hier in de wildbaan broeden vanaf maart / april tot mei / juni. De reden waarom deze vogels dan broeden kan men eenvoudigweg verklaren omdat tijdens deze periode (regenseizoen) het meeste voedsel aanwezig is. Begazo sluit niet uit, dat wanneer het regenseizoen wat langer duurt dan normaal, de vogels misschien meer dan één nest groot brengen.

Er zijn meldingen dat sommige kolonies *Forpus xanthops* broeden in rotswanden langs de Rio Marañón. Ze zouden een nest maken met het daar aanwezige natuurlijk afval (takken, bladeren). Sommige broedkolonies zouden tot 70 vogels kunnen tellen. Anderen zouden verlaten nesten van spechten in boomholtes gebruiken. Uit avicultuur weten we dat deze vogels ongeveer een drietal weken broeden (gemiddeld drie tot zes eieren) en de jongen na ongeveer 6 weken het net verlaten.

Beschrijving *Forpus xanthops*

Afhankelijk van de bron zou *Forpus xanthops* tussen de 14 a 15 cm groot zijn (Del Hoyo, Elliott, Sargatal, & Cabot, 1997; Forshaw & Knight, 2006). Bij de mannen zijn masker, wangen en bovenhoofd geel. Ze hebben een typische grijsblauwe streep achter het oog die zich rond de gele wangen voortzet en op het achterhoofd en de nek geleidelijk overgaat naar groen met een grijze was. De rest van het voor- en onderlichaam is grijsgroen met duidelijk gele was. De vleugels zijn eveneens grijsgroen. Onderrug en stuit zijn duidelijk donker kobaltblauw, net als de vleugelrand. Staartpenen zijn groen, de onderstaartdekveren zijn eerder geelgroen. Poten en nagels zijn hoornkleurig. De snavel is hoornkleurig met een typische donkere vlek. Bij de pop zijn de blauwe veervelden heel wat lichter gekleurd dan bij de man. En de onderkant

van het lichaam is minder fel en grijzer gekleurd.

Eerste beschrijving *Forpus xanthops*

Het was de Britse zoöloog Osbert Salvin (1835-1898) welke in 1995 deze soort als eerste beschreef en benoemde. Al vlug na zijn studies ondernam Salvin zijn eerste wetenschappelijke expedities in noord en midden Afrika. Kort daarop ging hij voor het eerst op expeditie naar midden Amerika. Later volgden nog veel meer reizen naar deze streken.

In 1871 werd hij de eerste uitgever van het ornithologisch magazine 'The Ibis', het blad van de British Ornithologists' Union. Dit is tot op de dag van vandaag één van de meest toonaangevende ornithologische bladen. Tot aan zijn overlijden in 1898 was Salvin secretaris van deze British Ornithologists' Union. Niet minder dan 234 vogelsoorten werden door hem, als of niet samen met P. L. Sclater en F.D. Godman benoemd.

Het was in *Novitates Zoologicae* dat we de eerste beschrijving van *Forpus xanthops* vinden. Deze *Novitates Zoologicae* werd tussen 1894 en 1948 uit gebracht door wat toen het Tring Museum was (nu de ornithologische collectie van het British Natural History Museum) en bevatte alle nieuwigheden uit de collectie. Hij beschreef deze nieuwe soort onder de naam *Psittacula xanthops*. De naam *xanthops* verwijst naar het Griekse *xanthos* wat geel en *ops* wat gezicht – oog betekent. Een duidelijke verwijzing naar het gele masker bij deze soort.

De beschrijving zelf is degelijk uitgebreid en van de nieuwe soort werd tegelijk een tekening gepubliceerd. De beschrijving was, zoals het toen voorzien was, grotendeels in het Latijn, maar de auteur voegde er toch nog een lijntje in het Engels aan toe. Daarbij noteerde hij dat de vogels welke gebruikt werden voor de beschrijving afkomstig waren uit de buurt van Huamachuco in Peru. Verder schrijft hij en ik geef een vrije vertaling: *“Mr. Baron heeft ons meerdere exemplaren van deze mooie Psittacula gestuurd. Deze verschilt sterk van alle andere eerder beschreven soorten. De meest vergelijkbare soort is Psittacula coelestis (= Forpus coelestis) maar deze nieuwe soort is veel groter en heeft een grotere snavel. Het hoofd en de wangen zijn veel geler en er is amper blauw achter het oog en op de nek”*. Tot daar einde citaat.

Ik vermoed dat hij met Mr. Baron eigenlijk Lionel Walter Rothschild de 2e Baron van Rothschild (1868 – 1937) bedoelde. Deze Britse aristocraat ondernam gedurende zijn leven heel wat reizen naar nieuwe gebieden en verzamelde daarbij heel wat dieren. Hij opende in 1892 het Rothschild museum dat toen één van de grootste collecties ter wereld had. Ondanks dat hij als vrijgezel enorm van het leven genoot was Rothschild in 1932 toch gedwongen een groot deel van zijn collectie vogels te verkopen aan het American Museum of Natural History wegens 'chantage' van één van zijn minnaressen. Van tegenslag gesproken (LOL).

In 1937 klasseerde Peters deze soort in zijn checklist als ondersoort van *Forpus coelestis* en het werd dus bijgevolg *Forpus coelestis xanthops* (Peters, 1937). In 1980 werd *Forpus coelestis* terug als een zelfstandig soort beschouwd door Howard en Moore (Howard & Moore, 1980), een standpunt dat recent door het genetisch onderzoek van Smith et al. nog eens bevestigd wordt (Smith, Ribas, Whitney, Hernández-baños, & Klicka, 2013). *Forpus xanthops* is wel verwant aan *Forpus coelestis* maar enkel door het feit dat ze ooit éénzelfde voorouder hadden. Uit deze voorouder zijn dan uiteindelijk *Forpus coelestis*, *Forpus conspicillatus* en *Forpus xanthops* ontwikkeld.

Forpus xanthops in avicultuur

Zoals reeds aangegeven in het begin van dit artikel is deze soort in de wildbaan heel erg bedreigt. In avicultuur zijn gelukkig nog verschillende raszuivere vogels beschikbaar. Het is volgens mij dan ook uit den boze om nog vogels uit de wildbaan te (willen) halen. Ik denk dat de serieuze liefhebber in avicultuur hier zeker zijn steentje kan bijdragen door meerdere en vooral onverwante bloedlijnen op te zetten ten einde zo deze soort te behouden voor het nageslacht.

Ik geef toe een niet zo eenvoudige opdracht, maar door deze uitdaging zullen we de serieuze aviculturist van de amateurs kunnen onderscheiden. Enkel op die manier kunnen we bijdragen aan de bescherming en het voortbestaan van deze prachtig *Forpus*.

Bibliografie:

- Begazo, A. (1987). *La comercializacion de animales silvestres vivos en Lima con emphasis en el Mercado Central. Tesis para optar el titulo de Ingeniero Forestal. Lima, Peru.*
- Begazo, A. J. (1996). *Ecology and conservation of the the Yellow-faced Parrotlet Forpus xanthops. Cotinga, 6, 20–23.*
- Del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., & Cabot, J. (1997). *Handbook of the birds of the world (Vol. 4).*
- Forshaw, J. M., & Knight, F. (2006). *Parrots of the world: an identification guide. Princeton University Press.*
- Gastañaga, M., Macleod, R., Hennessey, B., Núñez, J. U., Puse, E., Arrascue, A., ... Engblom, G. (2011). *A study of the parrot trade in Peru and the potential importance of internal trade for threatened species. Bird Conservation International, 21(01), 76–85. doi:10.1017/S0959270910000249*
- Howard, R., & Moore, A. (1980). *A complete checklist of the birds of the world. Academic Press Ltd. Geraadpleegd van <http://www.cabdirect.org/abstracts/19910506948.html>*
- Peters, J. L. (1937). *Peters's' Check-List of Birds of the World' (Vol. 3). Harvard University Press.*
- Riveros Salcedo, J. C., Sanchez, S. & Ascencios, V. D. (1991) *Distributió and status del Pachalore Forpus xanthops. Resumenes del IV congreso de Ornitologia Tropical, 3-9 de Noviembre 1991. Quito, Ecuador.*
- Smith, B. T., Ribas, C. C., Whitney, B. M., Hernández-baños, B. E., & Klicka, J. (2013). *Identifying biases at different spatial and temporal scales of diversification: a case study in the Neotropical parrotlet genus Forpus. Molecular ecology, 22(2), 483–494.*
- www.birdlife.org. (2014, januari 30). *Birdlife International.*

© Dirk Van den Abeele

Forpus crassirostris (Taczanowski) 1883

Diksnavel blauwvleugel dwergpapegaai

In 'Proceedings of the Scientific Meetings of the Zoological Society of London' van 1883 beschreef Taczanowski voor het eerst *Forpus crassirostris* als *Psittacula crassirostris*. Władysław Ladislaus Taczanowski (1819 – 1890) was een Poolse zoöloog, welke gedurende zijn leven in diverse musea actief geweest is. Hij schreef ook een aantal werken waarvan 'Birds of Poland' uit 1882 en 'Ornithology of Peru' (1886) zijn bekendste zijn.

De beschrijving van deze vorm was in de Latijnse taal opgesteld en heel beperkt. Vrij vertaald schreef hij het volgende: 'Vergelijkbaar met *P. cyanoptera*, maar minder dik, krachtige snavel, donkerdere kleuren op de slagpennen en de primaire en secundaire veren zijn meer blauw'.

De naam *crassirostris* die hij aan deze soort gaf is een afgeleide van het Latijnse *crassus* (dik, zwaar) en *rostrum* wat bek betekent en dus verwijst naar de opvallend grotere bek bij deze ondersoort.

Taczanowski vermeldde ook dat de beschreven vogel afkomstig is uit de buurt van Yurimaguas, een stad in Peru en dat de vogel gevangen werd door Dr. Stolzmann. Jean Stanislaus Stolzmann (1854 - 1928) was een Poolse onderzoeker die expedities in o.a. in Peru had geleid en daar deze vogel had gevangen.

U ziet dat hij in zijn beschrijving verwees naar *Psittacula cyanoptera*, een vogel die in 1860 beschreven was door Cassin en eigenlijk een synoniem (dubbele beschrijving) was voor de reeds eerdere beschreven *Forpus spengeli*.

Net als bij *Forpus xanthopterygius* *xanthopterygius* plaatste Salvadori in 'Catalogue of Birds in the British Museum' van 1891 hier ook enkele terechte opmerkingen bij deze soortbeschrijving. Er waren immers ondertussen al meerdere exemplaren van *crassirostris* gecatalogeerd en daaruit konden ze dan afleiden dat het beschreven exemplaar van Taczanowski eigenlijk een jong exemplaar was. Salvadori maakte dan ook de eerste beschrijving van een volwassen exemplaar:

Volwassen man: Lijkt sterk op P. passerina (nu Forpus passerinus) van de Bahia deelstaat, maar is kleiner, donkerder en meer puur groen. Voorhoofd en wangen zijn lichter emerald groen. Ultramarine-blauwe kleur op de stuit, de blauwe

kleur op de vleugels is een tint lichter. De bek is dikker en robuuster.....

Einde citaat

Hij maakte ook opnieuw de beschrijving van het jonge exemplaar dat door Taczanowski was beschreven. Van een pop werd geen beschrijving gemaakt.

Habitat *Forpus crassirostris*

Forpus crassirostris komt voor in het noordoosten van Peru, het oosten van Ecuador, het uiterste zuidoosten van Colombia en het noorden van Brazilië. Howard & Moore catalogeerden in 1980, in A Complete Checklist of the Birds of the World deze als ondersoort van *Forpus xanthopterygius* (Howard and Moore, 1980).

In 2013 werden echter de resultaten van een genetisch onderzoek gepubliceerd die de positie van *crassirostris* als ondersoort van *F. xanthopterygius* in twijfel trekt. (Smith et al., 2013).

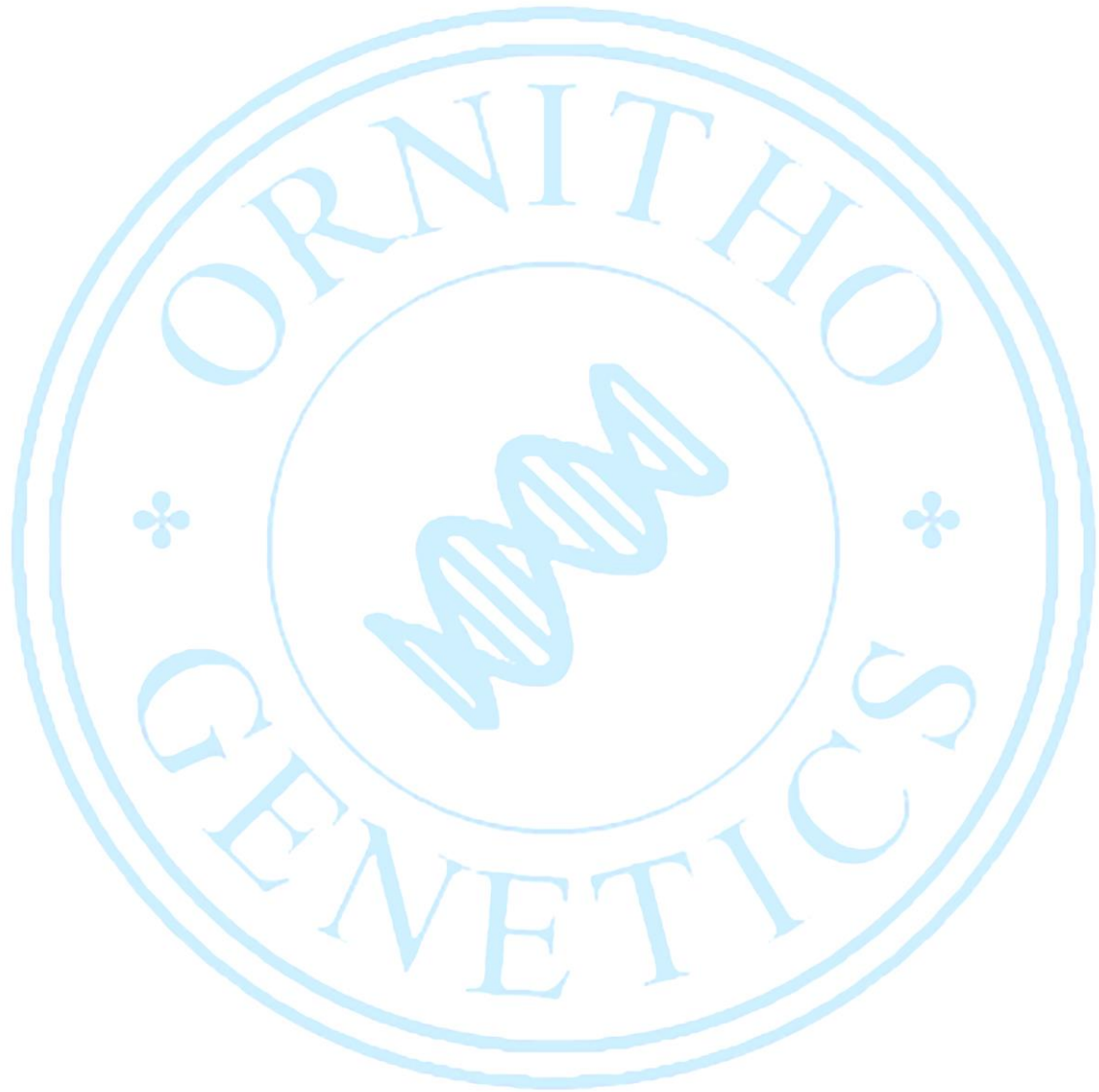
Ik citeer letterlijk uit dat onderzoek: 'The position of *F. xanthopterygius crassirostris* was poorly resolved, and its sister relationship to the other *F. xanthopterygius* subspecies was poorly supported.' Wat zoveel betekent dan dat er weinig wetenschappelijk bewijs is voor de relatie tussen *F. xanthopterygius crassirostris* en de andere *F. xanthopterygius* ondersoorten. De analyse van de gegevens van dat DNA onderzoek laten uitschijnen dat deze soort eerder een aparte tak is. (Bocalini, 2015).

Het was dus maar een kwestie van tijd zijn eer *Forpus crassirostris* door taxonomen als aparte soort beschouwd werd (en dan mogelijk met de daarbij horende ondersoort *Forpus xanthopterygius flavescens* ook nog volgt, wie weet)

Bibliografie:

*Bocalini, F., 2015. Morphological variability and taxonomy of the Blue-winged Parrotlet *Forpus xanthopterygius* (Psittacidae). Rev. Bras. Ornitol. - Braz. J. Ornithol. 23, 64–75.*

Howard, R., Moore, A., 1980. A complete checklist of the birds of the world. Academic Press Ltd.

© Dirk Van den Abeele